

Utflyktsguide

till Skånes naturreservat

Länsstyrelsen
Skåne

Titel:	Utflyktsguide till Skånes naturreservat
Utgiven av:	Länsstyrelsen i Skåne län
Beställningsadress:	Länsstyrelsen i Skåne län Miljöavdelningen 205 15 Malmö Tel 010-224 10 00 skane@lansstyrelsen.se
Copyright:	Länsstyrelsen i Skåne län
Text:	Maria Sandell
Layout	Maria Sandell och Fredrik Collijn
Foto:	Foto: Anders Hallengren (s. 83, 93, 101), Björn Olsson (s. 7, 30), Britta Johansson (s.11), Carina Zätterström (s. 37), Gunilla Davidsson Lundh (s. 50, 51, 96 (hö), 97), Hans Cronert/Skånska bilder (s. 24, 65, 70, 84,111, 113), Helena Bager (s. 44), Henrik Malmqvist/Skånska bilder (s. 29, 80, 115), Ida Lundqvist (s. 102), Johan Wagnström (s. 103), Johanna Ragnarsson (s. 82 (vä)), Jonas Gustafsson (s. 76), Kenneth Eriksson/Skånska bilder (s. 66, 92, Kerstin Söderlind (s. 21, 64), Magnus Berglund (s. 86, 87), Maria Sandell (s. 3, 6, 8, 10, 13, 15, 16, 17, 31, 38, 39, 42, 43, 45, 46, 47, 49, 52, 55, 63, 72, 73, 88, 89, 96 (hö), 99, 105, 109), Mayra Caldiz (s. 54), Mikael Arinder/Skånska bilder (s. 12, 35, 56, 95, 104, 107, 108, 112, 116), Mona Persson (s. 65, 68, 69, 71, 78), Nils Carlsson (s. 74), Per Blomberg/Skånska bilder (s. 26, 27, 40, 41, 58, 82 (vä), 100), Per Levenskog (s. 18), Per-Magnus Åhren (s. 20, 22, 23, 30, 48, 53, 57, 62, 94), Per Nyström (s. 32, 33, 106), Peter Johnsen/Skånska bilder (s. 2, 19, 76)
Tryck:	Elanders AB, 2:a tryckningen 10 000 ex.
ISBN:	978-91-87423-10-9

Länsstyrelsen
Skåne

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Förord

Vackra Skåne erbjuder ett varierat landskap. Kust i tre väderstreck. Böljande rapsfält. Djupa skogar. Branta klippstup. Vidsträckta slätter. Fågelrika strandängar.

I Skåne finns också djur- och växtarter som är unika i Sverige. Här finns den största artrikedomen och också flest hotade arter. Det är därför viktigt att skydda den biologiska mångfalden som finns i Skåne.

Skåne är Sveriges mest tätbefolkade län efter Stockholm. Och befolkningen ökar. Det leder till ett hårt exploateringsstryck i vissa delar av Skåne. Det är en annan anledning till att det är viktigt att vi värnar den unika natur som finns i Skåne. Förutom att skydda den biologiska mångfalden är det också viktigt att bevara den vackra naturen till framtida generationer. Naturen bidrar till livskvalitet. Och det är bland annat tack vare naturreservat som den vackra naturen bevaras till framtida generationer. I Skåne finns det många naturreservat – över 250 stycken.

- Branta klippstup och fångslande naturscenerier finner du på Bjärkekusten i nordväst.
- En av landets viktigaste rastplatser för många flyttande fågelarter finner du på Flommen i sydväst.
- Dunderbäcken i nordost erbjuder frodiga lövskogar och artrika miljöer.
- Vid Vitemölla i sydöst trivs en mängd ovanliga fjärilar, skalbaggar och andra insekter tack vare sandblottor och speciella växter.

Det här är bara fyra exempel på de områden av skyddad natur i Skåne som vi tycker är särskilt besöksvärda. De har alla något unikt att visa upp. Denna bok är tänkt att vara en betydelsefull vägledning ut i den skånska naturen.

Vilket naturreservat väljer du?

Malmö den 26 maj 2013

Margareta Pålsson
Landshövding

Innehåll

Förord	2
Skyddad natur i Skåne.....	6
Allemansrätten.....	10

Nordväst

1 Axeltorps skogar.....	12
2 Bjärekusten	14
3 Borgen	16
4 Grevie åsar.....	18
5 Gällabjer.....	20
6 Hallands Väderö	22
7 Herrevadskloster.....	24
8 Kullaberg	26
9 Hilleshögs dalar.....	28
10 Kulla Gunnarstorp	30
11 Möllehässle / Nabben.....	32
12 Svedberga kulle.....	34
13 Söderåsens nationalpark.....	36
14 Traneröds mosse.....	38
15 Vens backafall	40
16 Ängelholms strandskog.....	42

Sydväst

17 Dalby Söderskog nationalpark	44
18 Eksholm	46
19 Flommen	48
20 Hunneröds mosse	50
21 Häckeberga med Risen	52
22 Hästhagen.....	54
23 Klingavälsån	56
24 Knivsåsen.....	58
25 Rövarekulan	60
26 Salsviken	62

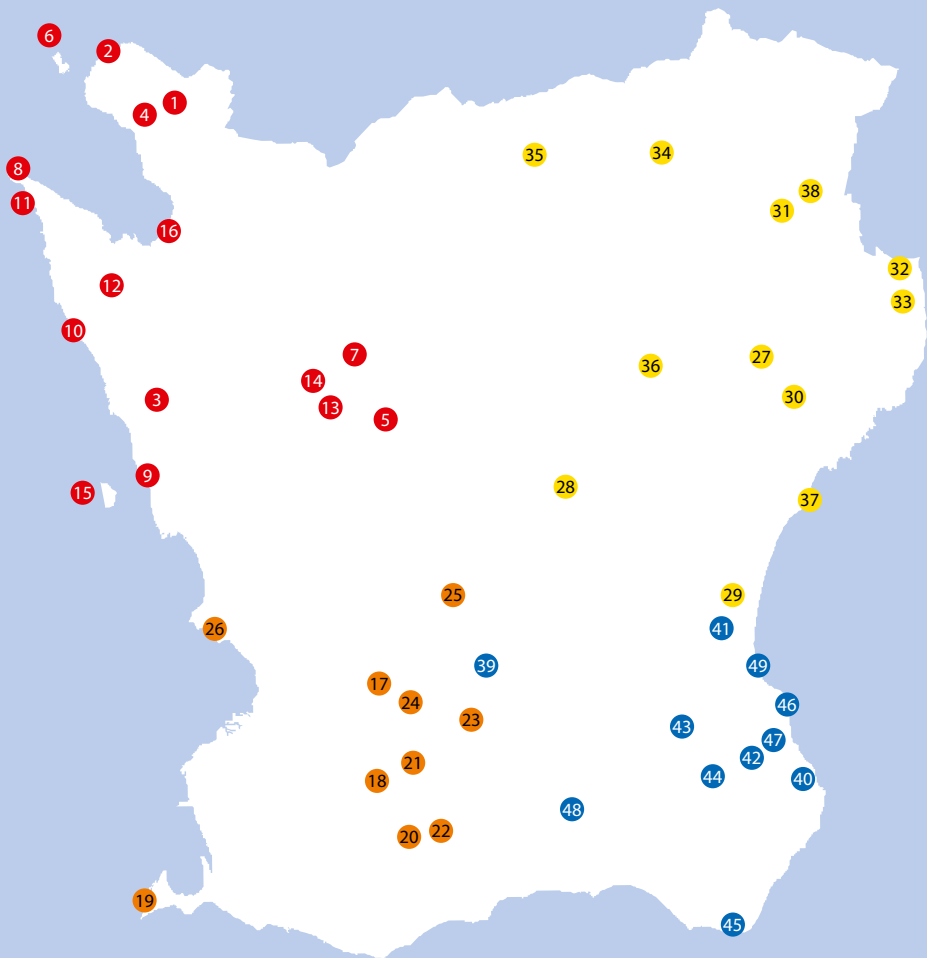
Nordost

27 Balsberget	64
28 Boarps hed	66
29 Dunderbäcken.....	68
30 Fjälkinge backe	70
31 Kullaskogen	72
32 Ljungryda-Östafors	74
33 Näsums bokskogar	76
34 Osby skansar.....	78
35 Ubbalt.....	80
36 Åraslövs mosse	82
37 Äspet.....	84
38 Örnans	86

Sydost

39 Borstbäcken	88
40 Bäckhälladal	90
41 Drakamöllan.....	92
42 Gyllebo	94
43 Kronovall	96
44 Listarum	98
45 Sandhammaren	100
46 Stenshovuds nationalpark	102
47 Sträntemölla.....	104
48 Svartskylle	106
49 Vitemölla	108

Alla Skånes naturreservat.....	110
--------------------------------	-----

Skyddad natur i Skåne

Skånes unika natur

Det skånska landskapet skiljer sig markant från resten av Sverige med naturmiljöer och arter som saknas i resten av landet. Här möts arter från Europas norr och söder, väster och öster. Genom Skåne går den geologiska gränsen mellan urbergsområdet i norr med näringsfattiga jordar och de mer näringsrika jordarna i Mellaneuropa.

Här går också en biologisk gräns mellan den boreala regionen, som innefattar bland annat granens naturliga utredningsområde och den kontinentala regionen med sina lövskogar. Även från väst till öst kan man se en gräns mellan de så kallade atlantiska naturtyperna i nordväst och östra Skånes sandmarker. I havet finns en stor variation i arter och livsmiljöer längs den saltvattensgradient som går från det salta vattnet i Kattegatt till Östersjöns bräckta vatten.

Många arter har i Skåne sin allra nordligaste utbredning och finns därför inte någon annanstans i landet. Det är en av orsakerna till att Skåne är det län i riket som innehåller största antalet utrotningshotade växt- och djurarter och där flest arter redan dött ut. Skåne har ett särskilt ansvar att skydda och bevara sin biologiska mångfald av arter och naturtyper.

Även i ett internationellt perspektiv har många skånska naturtyper och arter ett högt skyddsvärde, eftersom motsvarande miljöer helt eller till största delen försvunnit på den europeiska kontinenten. Vissa naturmiljöer, som kan betraktas som relativt vanliga sett ur ett skånskt perspektiv, är ur europeisk och internationell synvinkel ytterst värdefulla och har stora skyddsvärden.

Varför har vi naturreservat?

Idag är behovet att skydda värdefulla naturområden och arter för framtiden större än vad det någonsin varit i människans historia. Dagens intensiva brukande av jorden och skogen gör att djur och växter får allt svårare att trivas i det skånska landskapet. En ökad befolkningstillväxt skapar kamp om tillgänglig mark mellan olika intressen och på sikt finns risk att stora delar av Skånes naturområden försvinner. Ett stort antal arter hotar att gå förlorade för Sverige då deras livsmiljöer går förlorade.

Det finns flera sätt för samhället att bevara skyddsvärda miljöer för framtiden och naturreservat är den allra vanligaste formen. Naturreservaten bildas för att långsiktigt bevara och utveckla naturmiljöer som har stort värde för djur och växter. Tillgång till ett rikt friluftsliv är ett annat syfte.

Det är Länsstyrelsen som bildar de flesta naturreservaten, men även kommunerna har den möjligheten. Naturreservat kan

bildas både på offentligt ägd mark och på enskild mark. Vanligtvis utgår ersättning till markägaren eftersom naturskyddet kan medföra inskränkningar i nyttjanderätten.

Hur bildas naturreservat?

Naturreservaten bildas med stöd av Miljöbalken och i denna lag anges följande skäl till att bilda naturreservat:

- bevara biologisk mångfald
- vårda och bevara värdefulla naturmiljöer
- tillgodose behov av områden för friluftslivet
- skydda, återställa eller nyskapa värdefulla naturmiljöer
- skydda, återställa eller nyskapa livsmiljöer för skyddsvärda arter

Andra sätt att skydda naturen

Nationalparker

Det finns idag 29 nationalparker i Sverige, de skyddar och bevarar ofta större sammanhängande områden av en viss naturtyp. De ska representera olika landskapstyper i Sverige. Staten äger alltid all mark i en nationalpark. Här i Skåne har vi tre nationalparker; Söderåsen, Stenshuvud och Dalby Söderskog.

Natura 2000

Natura 2000 omfattar värdefulla naturområden med arter eller naturtyper som är särskilt skyddsvärda ur ett europeiskt perspektiv. Många av Natura 2000-områdena är skyddade som nationalpark eller naturreservat.

Naturminne

Naturminnen skyddar speciella naturföremål, Det kan vara jätteträd, alléer eller flyttblock. I Skåne finns det 51 naturminnen, främst gamla träd.

Ramsar

Värdefulla våtmarker skyddas genom en internationell konvention (The Ramsar Convention on Wetlands). Skåne har flera Ramsarområden, bl a Klingavälsån med Vombs ängar.

Biosfärområden

Biosfärområden handlar om naturvård och hållbar utveckling på ett nytt sätt. Människor ska kunna bo och utvecklas i områden samtidigt som samhället kan testa ny kunskap och praktik när det gäller att hållbart hantera relationen mellan människan och naturen – att både bruka och bevara. Kristianstad Vattenrike är ett av Sveriges fem biosfärområden.

Det räcker inte med att bara skydda naturen

Vi hör ofta att orörda naturmiljöer blir allt sällsyntare och är i behov av skydd. Men skyddsvärd natur finns lika mycket i vårt kulturlandskap. Här i Skåne är en stor del av den biologiska mångfalden starkt knuten till det gamla kulturlandskapet. Människan har varit med och format landskapet i tusentals år. Glesa

skogar där djuren en gång betade, hamlade träd, slätterängar, ljunghedar, trädesjordbruk och betesmarker – i dessa miljöer hittade många arter sin hemvist. Idag ser människans nyttjande av landskapet helt annorlunda ut. Skydd av natur innebär därför att vi inte bara ska skydda värdefulla områden för framtiden utan också att vi måste sköta om de skånska naturreservaten så att de livsviktiga miljöerna inte försvinner. I vissa fall måste vi till och med utveckla och återskapa naturmiljöer.

Naturreservaten - en resurs för människan

Naturreservaten finns inte bara till för djur och växter. Att främja friluftslivet har varit ett av skälen till att bilda naturreservat och inte minst i tätortsnära lägen kan detta vara ett tungt vägande skäl till att bilda reservat.

Naturen är viktig för oss människor. Otaliga studier har visat att vi påverkas positivt av att vistas i naturen. Det är en inspirationskälla och en plats för återhämtning. Skånes naturreservat är till för oss människor lika mycket som för djur och växter.

Idag är det inte längre enbart "friluftsliv" i meningen vandring med tält och stormkök i vildmarken som gäller. Meditation i naturen, mountainbike eller geocaching är nya sätt

att uppleva naturen. Ridning, fågelskådning eller svampplockning är andra aktiviteter. Men många vill bara få njuta av naturen genom att vara tillsammans i naturen - på picknickfilten - utan specialutrustning eller förberedelser.

Det är upp till dig hur du vill uppleva våra naturreservat – så länge du håller dig inom de regler som finns för reservatet. Du kan njuta av helheten och stillheten utan att bry dig om naturens beståndsdelar i form av arter och naturtyper. Eller ta med dig förstoringsglaset för att gå på djupet bland blommor, insekter, lavar och mossor. Ensam eller tillsammans, korta besök eller övernattningar.

Skånes naturreservat
finns till för dig
året om.

Värna Vårda Visa

Värna Vårda Visa är ett program som syftar till en bättre förvaltning och nyttjande av naturskyddade områden. Det fungerar som vägledning för arbetet med att sköta om våra naturreservat och andra skyddade områden.

Länsstyrelsen i Skåne har tagit fram ett regionalt program för perioden 2012-2021. Du hittar programmet på Länsstyrelsens hemsida.

Varje reservat presenteras med en övergripande text.

Dalby Söderskog

Dalby Söderskog är som vackrast om våren. En bonnat av färgglad och en matta av vispöpp, guispor och numrädd moter dig i småddkått aprilväg. Men Sverige mitta nationalpark är värld ett besök värt i den djupa sommarförskan eller vinterns karga landskap.

Att fyra ett egenöck i tiden
 Naturreservatet bildades 1978 för att bevara varnare tillbliven som en kulturlandskap. Men i gåva avlar har Dalby Söderskog både varit skogs och skogsland. Först de mer vlla träd äras föremålen. Här i Dalby har utövades en period av och och lock med grönvänderna maten. Genom att förhålla tiller har naturreservatet bildades föremålen för utövningen och skogen förhåller leva ett eget liv. De mera skogen som skogen när naturreservatet bildades är idag mer lika föremålen.

Många fyra har stället mycket bak, och och av. Att fyra har dock gått här i de vira

områden. I kalkfoder som bildas när döda ämnen faller kommer idag avlar. Möbliden med naturreservatet ägar ägar sig ägar till utövningen. Nu utövades Dalby Söderskog med en skogen. "Naturreservat" med vilt variation i hälsig. Nära generationer av besökare kommer till skogen vilt vilt av skogen.

Tiden har för vilt döden
 De döda träden är fyra som är det en gång fallit. De har till föremålen är skogen och skogen. Här är det för föremålen, en möjlighet skogen till skogen. Hållskaperna, vilt utövades det fyra som om mat i den döda

SEVÄRT
 I varje reservat har vi valt ut något speciellt sevärt. Det kan vara en art men också något annat man inte bör missa.

SÄLLSYNT
 En sällsynt och speciell art som man kan hitta i detta naturreservat.

En kvarta grön
 Den nya skogen brenn på att det är gott om kalk i marken. Många gånger väger sig i de många skogen med skogen och utövades som skogen. Här i skogen och närmast. Det är till skogen. Nu är skogen skogen markens väger har den skogen skogen. Här i skogen skogen är en skogen och skogen skogen. Det kan vara mer av en skogen skogen skogen en skogen skogen. Här är det är mer av skogen till en skogen skogen skogen.

Hälskaperen är en skogen skogen.

Kartan visar naturreservatet och dess parkering samt närmaste samhälle

Här får du en vägbeskrivning till naturreservatet. Du får också reda på närmaste hållplats.

Nationalparker, naturreservat och ett kulturresevat

I denna bok presenterar vi ett urval av de områden med skyddad natur som finns i Skåne. Det är bara ett axplock av de naturreservat som du kan besöka.

Urvalet speglar den variation av miljöer som Skåne rymmer och vi har också försökt att sprida ut dem jämnt över Skåne. I slutet av boken finns en lista med Skånes övriga naturreservat.

I de flesta naturreservat hittar du skyltar med detaljerade kartor och mer information om naturen.

Du kan också hitta mer information och kartor på vår hemsida eller genom att kontakta Länsstyrelsen Skåne, tel 040/25 20 00.

www.lansstyrelsen.se/skane/naturreservat

Ta vara på naturens gästfrihet

Alla är välkomna ut i naturen

Allemansrätten är en unik möjlighet för oss alla att röra oss fritt i naturen. Men vi behöver också ta ansvar för natur och djurliv och visa hänsyn mot markägare och andra besökare.

I nationalparker och naturreservat gäller ofta särskilda regler som begränsar allemansrätten. Kanske får du inte tälta i reservatet eller göra upp eld. Många naturreservat kräver att du har din hund kopplad. För varje område

finns informationsskyltar där du kan läsa vad som gäller för just det naturreservatet.

På länsstyrelsens hemsida finns också information om regler för alla naturreservat.

Vandra, cykla och rida

Du får vandra nästan överallt i naturen. Du får gå in i inhägnade betesmarker och passera över stängsel om du inte skadar stängsel eller skrämmer boskapen. Stäng alltid grindar efter dig så inte djuren kommer lösa. Enskilda vägar kan vara förbjudna för motorfordon men du får alltid gå, cykla eller rida på vägen om du visar hänsyn och inte skadar vägen.

Man får rida fritt i naturen men med tanke på risken att skada marken bör man välja vägar. Vi ska alla samsas på vägar och stigar så det gäller att vara uppmärksam om man cyklar eller rider. Allemansrätten gäller inte på tomtmark eller planteringar.

Plocka bär, svamp och blommor

Du får fritt plocka blommor, bär och svamp men vissa svampar och blommor är fridlysta. De får man inte plocka. Det kan också gälla särskilda regler i nationalparker och naturreservat. Du får inte fälla träd eller bryta kvistar. Du får inte heller gräva upp växter.

Elda och tälta

Du får göra upp eld i naturen men det är viktigt att välja en plats där det inte är risk att elden sprider sig eller förstör vegetation. I många naturreservat får du bara göra upp eld på iordningsställda grillplatser, kontrollera alltid reglerna för det reservat du besöker. Du får

bara ta löst liggande grenar, inte hugga ned träd eller grenar.

Du får tälta enstaka dygn i naturen utan att fråga markägaren. Men se till att välja en plats som inte stör eller skadar naturen. Flera naturreservat har iordningsställda vindskydd som du kan övernatta i.

Hund i naturen

Under 1 mars till 20 augusti måste du hålla din hund under mycket stor uppsikt. Det betyder i de flesta fall att du måste ha hunden kopplad. Även under andra tider om året måste du se till att din hund inte förföljer vilt. I de flesta naturreservat råder kopplingstvång. Det är till för att skydda de vilda djuren men det gör också att andra människor har möjlighet att uppleva naturen utan risk att möta lösspringande hundar.

TA EJ MED HUND
under betesperioden!
Korna kan bli aggressiva

Vi behöver ha kor, hästar och får i våra betesmarker för utan bete växer markerna igen. Hästar och kor är normalt fredliga, men någon garanti kan inte lämnas. Om du har hund med dig så undvik att gå nära djuren. Betesdjur kan reagera aggressivt på hundar. Ibland kan det vara bättre att gå runt betesmarken än att utmana ödet.

1 Axelstorps skogar

Naturreseptet Axelstorps skogar ligger på Hallandsåsens nordvästsluttning, bara två kilometer från Båstad. En vandringsled som utgår från Båstad tar dig genom ett landskap som bär minnen av det jordbruk som funnits här sedan bronsåldern. I den branta sluttningen ned mot Sinarpsdalen forsar vattnet genom orörda skogar och branta raviner.

En urgammal kulturmark

På Hallandsåsen finns rester av människans arbete med jorden från bronsåldern och framåt. I reservatets östra delar kan man se spår av forntidens odlingar i form av stenrösen och uppbyggda terrasser där små åkrar en gång låg. Området kring Axeltorp var ända fram till 1900-talets början del av det öppna jordbrukslandskapet med åkrar och ängar.

Dåtidens jordbrukslandskap var ofta ett varierat landskap med en mosaik av träd, buskar och gräsmarker. I ängarna växte träd och buskar och skogarna var fyllda av gläntor där boskapen betade. Idag kan vi inne i den

uppväxta skogen hitta stora ekar som en gång brett ut sina grenar i betesmarken. Endast de delar som en gång var åker är än idag öppna och används nu till åker och betesmark. Ravinerna har alltid varit skogsklädda eftersom de varit svåra att utnyttja som jordbruksmark.

Rent och klart vatten

I den slingrande Axeltorpsbäcken lever örtingen gott på natt- och bäcksländelarver. Även forsärlan och strömstaren uppskattar den rika tillgången på larver och har du tur får du syn på en av dem sittande på en sten i vattnet.

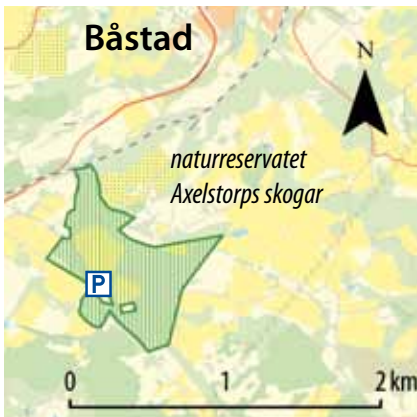

Skogen full av fågel

Fågellivet i Axelstorps skogar är rikt och spännande. I den varierande skogen häckar många olika arter och stannar du till för att speja och lyssna en försommardag kan du få uppleva bland annat hackspettar, trädkrypare och skogsduva.

En tätortnära skogsupplevelse

En vandring längs Axelstorpslingan som utgår från Båstad ger både natur- och kulturupplevelser. Här finns många spår av människans närvaro i landskapet. Du hittar många rester av kvarnrännor och dammanläggningar från den tid då bäckarnas vatten nyttjades till kvarnar.

Om reservatet

- Bildat 2004.
- 55,3 ha.
- Natura 2000 område

Sevärt Bäckens fåglar, strömmstare och forsärla

Sällsynt *Odontocercus albicorne*, en sällsynt nattslända

WSG 84 lat 56.4012, long 12.8364

För besökaren

Markerade leder.

Vägbeskrivning

Reservatet ligger två kilometer söder om Båstad. Parkeringsplatsen ligger vid Axelstorpsgården. Man kan också nå reservatet via gång- och cykelvägar från Båstad. Natur- och kulturstigen *Axelstorpsleden* går genom reservatet.

2 Bjärekusten

Bjärekustens naturreservat sträcker sig runt större delen av Bjärehalvöns kust. De skyddar Bjäres unika natur och djurliv, både på land och i havet. I norr reser sig urberg som Hovs hallar och Knösen brant ur havet. Den södra kusten är flackare och här breder stora klapperstensfält och fäladsmarker ut sig. I lugnare vatten har stränder med mjuk sand bildats. Bjärekusten innehåller naturupplevelser som räcker till många dagars upptäcksfärder.

Gammal kulturbygd

Bjärehalvön tillhör landets äldsta kulturbygder. Människan har brukat markerna för bete sedan urminnes tider. Gamla fornlämningar vittnar om att människor utnyttjat markerna sedan järnåldern. Dagshög i sydvästra delen av reservatet är den största av de 700 torvbyggda jordhögarna från äldre bronsålder (1 800 år f Kr) som man hittat på Bjärehalvön.

Grunden till hur marken brukades lades vid denna tid och kom att bestå till byarnas skiftades på 1800-talet. De vidsträckta markerna vid kusten var byarnas gemensamma betesmarker. Här tog man också tång som användes som gödsel på åkrarna. De fuktigare markerna användes som slätterängar för att få vinterfoder till djuren. Hela Bjärehalvön var på 1700-talet ett trädlöst landskap.

Havet är rikt på liv

Bjärehalvön ligger i övergångszonen mellan Nordsjön och Östersjön. Det är en havsmiljö med mycket stor biologisk mångfald. Här skapar strömmar och vindar stora variationer i salthalt och på havsbotten finns omväxlande miljöer med sand, grus och sten. Ålgräsängarna utanför Ängelbäcksstrand och musselbankarna vid Grytskären är viktiga miljöer för fisk. Havsfåglar, sälar och tumlare söker sig hit för att leta föda.

Hovs hallar

Längst ut på Bjärehalvön ligger det dramatiska landskapet kring Hovs hallar. Här varvas klapperstensfält med branta klippor. Det kan vara lite besvärligt att komma ned till stranden men väl nere man kan tillbringa lång tid med att utforska de grotkliknande bergsformationerna, raukarna och stranden. Riktigt stormiga dagar hukar fågelskådarna bland klipporna i väntan på att vindarna ska blåsa in sällsynta havsfåglar från Atlanten.

Kustens flora och fauna

På de betade strandängarna kan man hitta både häckande vadare och småfåglar som stenskvätta och hämpling. Hotade groddarter som större vattensalamander och strandpadda lever i våtmarker kring kusten. Strandpaddan förekommer i en liten, isolerad population i sydvästra delen. Floran hyser sällsyntheter som flocksvalking, småfrossört och martorn. De två sistnämnda är fridlysta.

Många platser att besöka

Bjärekustens naturreservat är uppdelat på två delområden och täcker nästan hela kustremsan från Båstad i norr till Vejbystrand i söder. Badvänliga sandstränder finns längs den södra kustdelen. Från Torekov är det gångavstånd till reservatet. Skåneleden går genom hela reservatet.

Fakta

560 ha

Bildat 1971, utvidgat 1976

Sevärt Hovs hallar**Sällsynt** Småfrossört, martorn**WSG 84** lat 56,4012, long 12.8364**För besökaren**

Skåneleden går genom stora delar av reservatet. Toaletter finns vid flera av parkeringarna längs kusten.

Vägbeskrivning

Det finns ett flertal parkeringsplatser längs kusten varifrån man kan nå reservatet. Från Torekov är det gångavstånd till reservatet. Vid parkeringen vid Hovs hallar finns ett café.

3 Borgen

Ta tåget till den skånska djungeln. Från Vallåkra station kan man vandra in i en undanskymd dal fylld av grönska och fågelsång. I ravinens sandsten och lerskiffer hittar man förstenade fotavtryck av dinosaurier och på ravinens kant ligger resterna av en gammal fornborg.

En grönskande oas

Naturresevatet Borgen i ravinens längs Rååns dalgång är ett spännande utflyktsmål. Här kan man kombinera en vandring i den rofyllda lövskogen med ett besök på Wallåkra stenkärlsfabrik. Dalgången var en gång del av det öppna beteslandskapet men nu har skogen tagit över. På marken finns en yppig vårflora med gul- och vitsippor, vårlök och smånuneört. En speciell växt att leta efter är flockarun som blommar under högsommaren med rosafärgade blommor i de gamla lertäkterna i den norra delen av resevatet.

En tätort ur fågelperspektiv

Få platser i Skåne kan mäta sig med Borgen när det gäller antal häckande fåglar på liten yta. Här har man räknat ut att det finns 150 häckande par fåglar/10 hektar - ett tättbefolkat småfågelsamhälle bland buskar och träd. Bofinken är den vanligaste arten och av de 40-talet andra häckfågelarterna kan nämnas näktergal, stenkäck och rosenfink.

Dinosaurier och fornborgar

Ravinen är frameroderad i sandsten och skifferleror. Under 1700- och 1800-talet bröts kol i dagbrott i ravinens sluttningar. Som biprodukt hittade man då lera och Wallåkra Stenkärlsfabrik anlades 1864. Än idag används leran vid produktion av stenkärlsgods.

Man har funnit rester av de varelser som levde på platsen då sandstenen och leran avsattes för 200 miljoner år sedan. När man bröt lera på 1970-talet hittade man en stor mängd spår efter en sex meter lång växtätande dinosaurie, Plateosaurus.

Fornborgen på kullen ovanför Råån har gett namn till naturreservatet. Borgen är från järnåldern och fungerade som försvarsanläggning för folket i trakten. När fienden närmade sig samlades man innanför borgens vallar.

Om reservatet

- Bildat 1959, utvidgat 2001
- 30 ha
- Natura 2000-område

Sevärt Fornborgen ovanför bäckravinen

Sällsynt Flockarun

WGS 84 lat: 55.9708 long: 12.8514

För besökaren

Från Wallåkra Stenkärlsfabrik går en stig för rullstol/barnvagn. Bord och bänkar uppe på fornborgen.

Vägbeskrivning

Reservatet ligger i Helsingborgs kommun. Man kan parkera vid Wallåkra Stenkärlsfabrik på södra sidan av järnvägen i Vallåkra eller i reservatets norra del. Hållplats *Vallåkra station*.

4 Grevie åsar

Utsikten från Grevie backar, som platsen också kallas, är storslagen. Nedanför fötterna ligger Bjärehalvöns odlingslandskap med Skälderviken i bakgrunden. Över vattnet skimtar Kullaberg. Backlandskapet med sina mjuka kullar inbjuder till strövtåg och picknick. På våren kan man njuta av de tusentals backsippor som klär sydslutningen i lila-prickig skrud.

Isens åsar

De betade rullstensåsarna ligger på rad längs Hallandsåsens sydsluttning. De skapades i inlandsisens avsmältningsskede för 14 000 år sedan. Rullstensåsar består av grus som lämnas kvar i isälvar när inlandsisen släpper sitt grepp. Ibland låg isberg kvar i isälvarnas grus och när de till slut smälte bildades gropar, sk dödishålor. Rullstensåsarna är fyllda med sten och grus. Härifrån hämtades förr ofta material till husbyggen. Det sägs att Grevie kyrka byggdes av stenar från Grevie backar.

Backsippa

Örtrika ljunghedar

Åsryggarna har aldrig varit uppodlade och därmed aldrig gödslats vilket skapar förutsättningar för en rik flora. Ett långvarigt bete på de torra åsryggarna har skapat en ljunghedsvegetation som på solsidan är fylld av blommor. Här hittar man kattfot, baktimjan, mandelblom och tjärblomster. På våren lyser backarna av Bjärehalvöns största bestånd av backsippor. På de skuggigare nord- och nordvästsluttningarna är ljungheden fattigare. Här växer blåbär, lingon och den vitblommande stenmåran.

Reservatet innehåller även skogspartier med lövträd och hasselbuskar. Tinabäcken, som flyter i reservatets norra del, har fått sitt namn av att den aldrig fryser till på vintrarna.

Bebott sedan urminnes tider

Människan har bott på Bjärehalvön sedan isen drog sig tillbaka och området är fyllt av spår efter forntidens människor. De äldsta fornlämningarna är ett fåtal, stora gravhögar från bronsåldern (3 500 år sedan). Desto fler är gravstenarna och stensättningarna från järnålder (1 500 år sedan). Området har brukats av människan ända sedan isen drog sig tillbaka och resultatet har blivit ett öppet, betat landskap. Efterhand har de plana delarna i området odlats upp och endast åsryggarna blivit kvar som permanenta betesmarker. Under 1900-talet minskade betet och lövträd

och enbuskar började ta över. När reservatet bildades 1962 gjordes omfattande röjningar och man införde bete på hela området. Idag har även flera åkerfält tagits med i

betesmarken. Du kan följa en blåmarkerad slinga i reservatet. Den tre kilometer lätta vandringen är en upplevelse för både natur- och kulturintresserade.

Om reservatet

Bildat 1962

106 ha

Sevärt Utsikten, backsipporna på våren

WGS 84 lat 56.3823 long 12.7469

Vägbeskrivning

Naturreservatet ligger i Båstad kommun och sträcker sig mellan Grevie och Killebäckstorp sydväst om Grevie. Bilvägen nås reservatet lättast via parkeringen i sydväst vid vägen mellan Killebäckstorp och Ångelsbäck. Busshållplats *Grevie*.

5 Gällabjer

På flygödlornas och dinosauriernas tid var det skånska landskapet mer dramatiskt. Över 150 vulkaner sprutade lava och aska över slätterna. Gällabjer är en av de vulkaner som sedan länge har tystnat och som idag är en grönskande kulle i odlingslandskapet utanför Röstånga. Ta en vandring upp på toppen av Gällabjer, njut av blommande bokskogar och leta rester från vulkanen.

Vulkanrester ger rik flora

Norr om Röstånga mellan Söderåsen och Hallandsåsen breder ett slättområde ut sig. Här höjer sig en mjukt rundad kulle över det platta landskapet. Det är Gällabjer (eller Jällabjär) som sticker upp ungefär 50 meter över omgivningarna. Kullen var ursprungligen en av de vulkaner som var aktiva för 100-150 miljoner år sedan. Idag ser man inte mycket av vulka-

nerna i det skånska landskapet.

Det mesta har vittrat bort. Men man kan fortfarande hitta rester av lavan som stelnade inne i kraterns mitt när vulkanden slocknade. Det bildade den hårda och motståndskraftiga bergarten basalt. I naturreservatet, på kullens östra sida, kan man hitta sexkantiga basaltpelarna.

Ett omväxlande landskap

Naturen kring Gällabjer är omväxlande med bokskogar, alkärr, betesmarker och enefälader. För hundra år sedan var Gällabjer del av ett stort beteslandskap men idag är den mjukt rundade kullen klädd av bok.

I kärret nedanför kullen växer idag fuktig alskog. Bergrundens basalt gör att näringshalten är hög i marken. På våren är bokskogen på toppen fylld av gulsippor, vårlök, liten nunneört och desmeknopp medan betesmarkerna nedanför täcks av vitsippor. Genom naturreservatet går Skåneleden och en bit öster om den södra parkeringen kan man slå läger. Här finns vindskydd och eldplats.

Om reservatet

- Bildat 1977
- 131 ha.
- Natura 2000 område

Sevärt Pelarbasalten

WSG 84

norra parkeringen lat 56.0095 long 13.3080

södra parkeringen lat 56.0008 long 13.3282

För besökaren

Markerade stigar, lägerplats med eldstad vid södra parkeringen, toalett vid södra parkeringen.

Vägbeskrivning

Gällabjer ligger ca 2 km nordost om Röstånga samhälle i Svalövs kommun. Reservatet nås via vägen Röstånga – Anderstorp (södra parkeringen) eller via vägen Röstånga – Färingtofta (norra parkeringen).

6 Hallands Väderö

Hallands Väderö är nordvästra Skånes speciella skärgård. Här kan man kombinera sol och bad med stora naturupplevelser. Klapperstensfält med blommande slånbuskar, grönskimrande skogar och släta kobbar med sälar. Det är ett äventyr att ta båten över till ett av Skånes största naturreservat.

Ön är inte stor, ungefär tre kilometer från syd till norr, men har mycket att erbjuda. Här finns ädellövskogar med gamla grovstammiga träd, dunkla alkärr och småvatten. Torrängar där triften blommar i täta mattor blandas med täta enbuskmarker och sand- och klippstränder. Den stora mångfalden i kombination med en lång historia av lövskog och naturliga betesmarker har skapat förutsättningar för ett mycket rikt växt- och djurliv.

De högsta naturvärdena finns i skogen

Öns största naturvärden finns i de trädbevuxna delarna på ön. Här lever en lång rad hotade eller sällsynta arter, främst skalbaggar och lavar. Gemensamt för dessa är att de är beroende

av mycket gamla, grova ädellövträd och död ved. Naturbetesmarkerna på ön är värdefulla genom att de har hävdats genom bete sedan urminnes tider och starkt präglats av detta.

Kustfåglar och sälar

Hallands Väderö är ett av länets större naturreservat som förutom huvudön också omfattar de grunda vattnen, öarna och skären runt denna. Några kustavsnitt och skär är reserverade för djurlivet. Här häckar sjöfåglar som ejder. Ön har också unika häckningar av tobisgrissla, tordmule och sillgrissla. Runt ön kan man ofta se knubbsälarna ligga och vila på klipporna. Sedan sälen blev fridlyst på 1960-talet har kolonin stadigt ökat.

Hallands Väderö utemuseum

Lotsstugan från 1844 är äldsta huset på ön. Här ligger Hallands Väderös utemuseum. Utställningen ger en översikt över ön och dess historia, och är öppen alla dagar från vår till höst.

Hallands Väderö skryter med att vara Sveriges näst varmaste plats. Och nog lyser solen ofta över ön. Det finns inte så många sandstränder men vattnet är klart och rent. På ön finns ett café som är öppet sommartid och det finns möjlighet att hyra hus på ön.

Om reservatet

- Bildat 1958, utökat 1998 med havsområdet.
- 1742 ha.
- Natura 2000 område

Sevärt knubbsälarna

Sällsynt taggbock

WGS 84 Sandhamn lat 56.4328 long 12.5754

För besökaren

Soptunnor och toaletter finns utplacerade på flera platser i reservatet. Markerade stigar leder besökare runt ön.

Vägbeskrivning

På sommaren går turbåtar till Sandhamn på ön från Torekov flera gånger om dagen. Övrig tid på året måste man beställa båtturen. Det är tillåtet att lägga till med egen båt vid öns stränder med några undantag.

7 Herrevadskloster

De vidsträckta betesmarkerna vid Herrevadskloster uppvisar ett omväxlande landskap med beteshagar och gamla ekar. Växt och djurlivet är rikt liksom spåren från äldre tider. Snapphanar, klostermunkar och dragoner har alla gjort sina avtryck.

Klostret la grunden till eklandskapet

1144 anlände ett sällskap på 22 personer, däribland abboten Robert och 12 munkar, till området. Deras uppdrag – att bygga ett kloster här mellan stora vägen och Rönne å. Herrevadskloster blev ett mäktigt center för cistercienser-ordern fram till reformationen 1536. Därefter ägdes området med över 400 gårdar av bland annat Tycho Brahes morbror. Det var här på borggården som Tycho upptäckte en ny stjärna, Stella Nova, i Cassiopeias stjärnbild år

1572. Från 1800-talet och fram till 1996 var det militären som huserade på Herrevadskloster.

Naturreseptatet Herrevadskloster utgörs till största delen av betesmarker. Bland de gamla, grova ekarna går över 400 kor och betar. I områdets norra del har en större alsumpskog vuxit upp på mark som en gång i tiden varit sjöbotten. Längs Rönne å fanns förr stora slåttermarker där man tog vinterfoder men idag slår inte längre gräset på markerna och de är på väg att sakta växa igen.

Trädjättar ger liv åt många

De största biologiska värdena ligger i de gamla, grova ekarna. Inom reservatet har man mätt upp 850 gamla träd som nu är nogga dokumenterade med mått och GPS-punkt. Det är inte bara ekar utan även gamla bokar, aspar och tallar. Många träd är över 200 år och det är vid den ålderna som träden blir intressanta för insekter, mossor och lavar.

En gång i tiden fanns blåkråka, mellanspett, läderbagge och ekoxe i Herrevads eklandskap. Idag finns blåkråkan och mellanspetten inte kvar i Sverige men kanske kan vi hjälpa ekoxen och läderbaggen att komma tillbaka till de gamla ekjättarnas landskap.

En känd ek är den gamla snapphaneeken utmed vägen till Broröd. I den lät kung Karl XI 1677 hänga 27 snapphanar som svenska

soldater lyckades fånga vid Herrevadskloster. Eken fick sägas ned 1965 för att den inte skulle trilla ned på förbipasserande men än idag står den gamla, döda stubben kvar.

Rika möjligheter till friluftsliv

Det finns många sätt att njuta av Herrevadsklosters natur. Man kan komma paddlande längs Rönne å och slå läger vid stranden i reservatet. Det finns också möjlighet att ta med sig hästen och rida runt på ridstigar i reservatet. Speciella uppställningsplatser för hästtransporter finns vid parkeringsplatsen. I sydvästra delen ligger en motionslinga med elljus.

Om reservatet

- Bildat 2011.
- 583 ha i Klippans kommun
- Natura 2000 område

Sevärt De gamla, grova ekarna

Sällsynt Violettkantad guldvinge

WGS 84 Horskärr lat 56.0934 long 13.2435, elljusspåret lat 56.0890 long 13.2493

För besökaren

Toaletter. Vindskydd vid elljusspåret. Vid p-platsen vid Horskärr planeras uppställning för hästtransporter.

Vägbeskrivning

Reservatet ligger vid Ljungbyhed i Klippans kommun. Parkering i reservatets mitt vid Horskärr. Naturreservatet nås även från rastplatsen för kanoter vid Rönne å i västra delen och från parkering vid elljusspåret i utkanten av Ljungbyhed.

8 Hilleshögs dalar

Med startpunkt på landsvägen mellan Landskrona och Glumslöv kan man vandra ned i Hillehögs dalar genom grönskande betesmarker. Det är spännande landformer som inte har sin motsvarighet i Sverige förutom Vens backafall.

En böljande dalgång

Hillehögs dalar är en grön dalgång som ligger strax söder om Glumslöv längs Öresundskusten. Det är en underbar utsikt över dalgången med sina mjuka kullar och med Ven i bakgrunden som möter en när man startar sin vandring ned mot kusten.

De gröna backarna hålls öppna av betande kor. Den allra finaste hagmarksfloran hittar man på Gåsaägget, en hög kulle som sluttar brant ned mot havet nära Rustningshamnen.

Växt- och djurlivet i de branta sluttningarna

är unikt. Här växer exempelvis klintsnyltrotten, en växt helt utan det gröna klorofyllet. Den lever genom att parasitera på andra växter, främst väddklint. I södra delen av reservatet kastar sig backsvalorna ut mot Öresunds vatten från sin koloni högt uppe i rasbranterna.

Gamla försvarsanläggningar

Uppe längs kanten ligger lämningar av försvarsbyggnader, så kallade skansar. De tillhörde Karl XII's försvarlinje mot Danmark på 1700-talet. Längs stranden kan man hitta tegelstenar som slipats mjuka av havets vågor. De kommer från de olika tegelverk som låg längs kusten från Landskrona till Helsingborg. Även i Rustningshamnen i reservatet skeppades en gång tegel till när och fjärran.

Vandra längs kusten

Havsleden, en vandringsled som startar mitt i Landskrona, går genom reservatet och gör det möjligt att göra en vandring från Landskrona upp längs kusten och ta tåget hem från Glumslöv eller Rydebäck. Men glöm inte att stanna för ett dopp i havet eller en fika i lä av bunkern, en rest från Per Albinlinjen som under andra världskriget hade samma funktion som Karl XII's skansar några hundra år tidigare. Naturreservatet Hilleshögs dalar gränsar i norr till Glumslövs backar som är skyddat som naturvårdsområde.

Om reservatet

- Bildat 1980
- 140 ha i Landskrona kommun
- Natura 2000 område

Sevärt Backsvalorna (men stör inte genom att gå för nära)

Sällsynt Klintsnyltrot

WGS 84 lat 55.9300 long 12.8180

För besökaren

Markerade stigar.

Vägbeskrivning

Från E6 på trafikplats 26 Landskrona N tar man av mot Vallåkra, efter cirka 600 m svänger man vänster mot Glumslöv. När man har passerat under E6:an svänger man återigen till vänster, efter cirka 400 m finns en parkeringsplats vid naturreservatet. Hållplats Glumslövs station.

9 Kullaberg

Kullabergs urbergsrygg ligger utsträckt i havet med klippbranter som stupar närmare 100 meter ner i vattnet. Den sönderskurna kusten med sina vikar och uddar lockar till på äventyr bland grottor och steniga stränder. Bergets dramatiska natur bjuder på gamla skogar, grönskande fäladsmarker och djupa raviner. Här serveras på ett överflöd av naturupplevelser.

Naturresevatnen Östra och Västra Kullaberg rymmer mycket mer än de branta klipporna längst ut på spetsen av halvön men det är alltid bra att starta sitt besök på det nya naturumet som ligger vid Kullens fyr. Här kan man hitta information om Kullabergs växt- och djurliv och kanske passa på att klappa en sjöstjärna.

Mer än bara en udde

Reservaten sträcker sig från fyren på uddens spets in till Arild. Här ligger lövskogar blandade med öppna fäladsmarker. Vegetationen är ofta mager och artfattig på Kullabergs urbergsrygg. Men i en del områden med mer näringsrik jord växer väldoftande ramslök tillsammans med gulsippor och skogsbingel. Den högsta

punkten är Håkull, 187 meter över havet, och härifrån har man en fantastisk utsikt över omgivningarna. I bergets branter växer den speciella skog av lågväxande ek som kallas krattskog.

En rik flora och fågelliv

Variationen med klippor, sandstränder, skog och betesmark gör att antalet växter är osannolikt stort på Kullaberg. Här hittar man faktiskt mer än 2/3 av Sveriges växter.

Höst och vår sträcker både rovfågel och småfåglar förbi Kullaberg. Liksom vid Hovs hallar kan man efter västliga stormar hitta spännande havsfågelarter som havssula, stormfågel och tretåig mås, som kommer

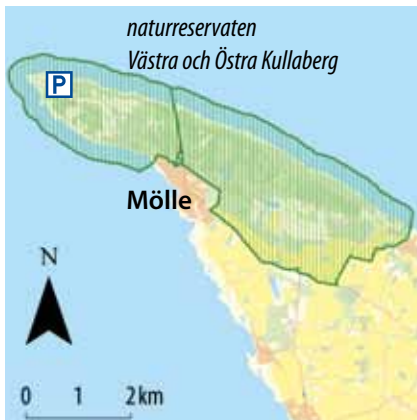
flygande på stormvindarna. Pilgrimsfalken har funnit sin boplats på klippphyllorna på Kullaberg och på naturum har du chans att smygtitta på häckningsbestyren via en webbkamera.

livet under ytan

Kullabergs naturreservat skyddar också livet under ytan. I vattnen kring Kullaberg finns ett rikt fiskliv och här lever många olika havsle-

vande varelser som sjöborrar, ormstjärnor, musslor och kräftdjur. Det är också hemvist för tumlaren, Sveriges egen miniatyrval.

Vid klipporna på udden kan man sitta och titta efter tumlarens ryggfena som helt plötsligt dyker upp i vattnet. Det är inte ovanlig att se en flock tumlare jaga efter fisk utanför Kullabergs kust.

Om reservatet

- Västra Kullaberg 470 ha, bildat 1971.
- Östra Kullaberg 802 ha, bildat 1965
- Marina delar tillkom 1986
- Natura 2000 område

Sevärt grottorna och utsikten

Sällsynt tumlare

WGS 84 naturum lat 56.3020 long 12.4538

För besökaren

Toalett vid naturum. Markerade vandringsleder.

Vägbeskrivning Kör väg 111 norrut från Helsingborg, genom Höganäs mot Mölle eller om du kommer norrifrån, kör väg 112 från Ängelholm mot Höganäs. Kör upp genom Mölle och passera vaktstugan till västra Kullabergs Naturreservat. naturum Kullaberg ligger vid Kullens fyr.

10 Kulla-Gunnarstorp

Ett besök i Kulla Gunnarstorp erbjuder rika möjligheter till vandring, cykling och ridning. Och varför inte avsluta turen med ett bad vid sandstranden strax norr om Hittarp. Högst uppe på landborgen har man möjlighet att blicka ut över havet genom speciellt uthuggna utkikskorridorer där skogen bildar en ram kring utsikten av havet och Danmark i fjärran.

Landborgens landskap

Naturreservatet är beläget på de norra delarna av landborgen. Dess branta sluttningar ned mot havet bildades för 4000-7000 år sedan av vågor och strömmar när havsnivån låg upp till sex-sju meter högre. Uppe på platån, 20 till 40 meter över havet, ligger det platta jordbrukslandskapet. Bäckar har skurit sig djupt in i landborgen och bildat bäckraviner.

På landborgens krön anlades på 1500-talet den borg med vallgravar som ligger invid reservatet. Lite högre upp och mer synligt ligger det nya slottet som uppfördes på 1860-talet. Reservatet utgör en fortsättning på slottsparken med sina stora vidkroniga träd, stigar

och utsiktsplatser. Platsen var bebodd långt före 1500-talet, norr om slottsområdet ligger ett gravfält med flera gravhögar från bronsåldern (cirka 3 500 år sedan).

Tittskåp i skogen

Väster om slottet finns en mycket speciell form av utsiktspunkt. Från en bänk i parken kan man blicka ut genom tre utsiktskorridorer i skogen. De skapar utsnitt av naturen som visar havet, båtarna och danska kusten. Samma "tavlor" kunde ses av de promenerande gästerna på slottet redan under 1800-talet. De finns nämligen omskrivna i lyriska ordalag i boken Skånska herrgårdar som gavs ut på den tiden.

Sand och sten i havskanten

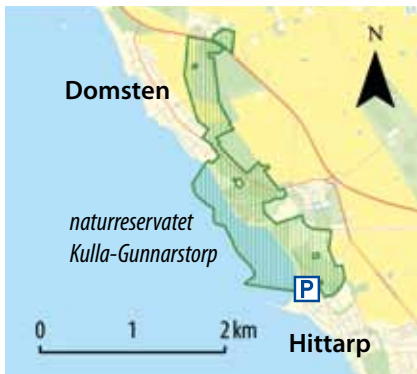
Badmöjligheterna är bäst strax norr om Hittarp där det finns en fin sandstrand. Går man sedan längre norrut kommer man till stenigare strand med klapperstensfält. Här finns ett par meter

höga lodräta avsatser med sandsten som genomsilas av källvatten. Reservatet fortsätter ut i havet till tre meters djup. Därute tar det kommunala naturreservatet Grollegrund över, en skyddad del av vår marina miljö med värdefulla undervattensmiljöer.

Skogen

Skogarna består till största delen av bok och ekskog på hedmark. Det är en blomrik skog, här hittar man harsyra, ekorrbar och skogsstjärna. Kaprifolen med sin ljuvliga doft är en av skogens karaktärsarter och slingrar sig runt träd och buskar. I bäckravinen strax söder om slottet är marken mer näringsrik vilket gör att floran är rikare.

På hösten och våren ska man hålla utkik efter flyttande rovfåglar. Mängder med ormråk och bivråk sträcker förbi tillsammans med enstaka fiskgjusar, lärkfalkar och fjällvråkar.

Om reservatet

- Bildat 1982, utvidgat 1991.
- 114 ha. Helsingborgs kommun.
- Natura 2000 område

Sevärt Den höga landborgen

WGS 84 lat 56.1011 long 12.6317

För besökaren

Flera markerade strövstigar leder genom området.
Toalett och eldplats i södra delen. Cykel- och ridstigar.

Vägbeskrivning

Kulla Gunnarstorps naturreservat är beläget dryga halvmilen norr om Helsingborg. Det sträcker sig längs kusten mellan Hittarp och Domsten för att sedan vika av in mot land upp till Kristinelund. Ett bra ställe att parkera är i norra Hittarp, nere vid stranden.

11 Möllehässle och Nabben

Som kyrkklockor långt bort i fjärran hörs klockgrodans läte i Möllehässle naturreservat eller Mölle fälad som den också kallas. Här strax söder om Mölle finns rester kvar av de öppna kusthedar som en gång i tiden fanns runt hela Kullabergs kust. Från toppen av de taggiga buskarna spanar törnskatan efter byten och bland enbuskar och slån blommar orkidéerna.

Klockgroda

De gröna strandängarna sjuder av liv

Den öppna, betade strandängen med sina vindpinade buskar av hagtorn, slån och en har en lång historia som betesmark. Troligen ser markerna ut på samma sätt som de gjorde på 1600- och 1700-talet. Variationen av fuktig och torr äng gör att här finns en rik flora, med orkidéer som majnycklar, Sankte Pers nycklar och nattviol.

De buskrika markerna är fulla av fåglar. Gulsparvar, hämplingar, törnskator och gårdsmyg häckar bland buskarna. I dammar och fuktiga områden hittar man vadarfåglar som strandskata, rödbena och tofsvipa tillsammans med de svartvita gravänderna.

Klockgrodans sista utpost

De fem dammarna på Mölle fälad blev redan 1951 skyddade som naturminne. De var då den allra sista lokalen för klockgroda i Sverige. Tyvärr försvann klockgrodan under 1960-talet från platsen, och därmed ur Sveriges fauna. Men 1982 återinfördes klockgrodan från Danmark och idag hittar man klockgrodan på många platser, främst i Skånes sydöstra del. Det speciella lätet som liknar kyrkklockors ringande kan man höra även dagtid. Slå er ned i gröngräset och lyssna på håll istället för att störa grodorna nere vid vattnet. Då får grodorna ro till sin parningslek.

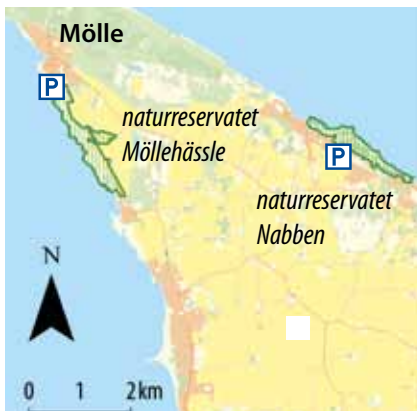
Nabbens naturreservat

Kullabergs kusthed är skyddad även på den norra sidan av halvön. Här ligger Nabben som också är en rest av den öppna fäladsmark som ingick i allmänningen Kulla fälad. Delar av området är idag igenväxt men här finns fäladsmarker, dungar och klapperstensfält. Längs stranden kan man se det gamla Littorinahavets strandvallar med rundade klapperstenar. Från de högsta partierna har man en härlig utsikt över kusten och Skälderviken. På

udden vid Stensnäs finns ett antal välbevarade gravhögar från bronsåldern. Nabben är inte helt lätt att komma till men det gör att man här kan uppleva en rofylld miljö med få besökare.

Vandra längs kusten

Kullaleden, en ny sträckning av Skåneleden, gör det möjligt att vandra längs kusten runt hela Kullahalvön. Leden följer kusten från Helsingborg via Kullaberg till Utvälinge och passerar många naturreservat däribland Möllehässle och Nabben.

Om reservatet

Möllehässle 56 hektar, bildat 1956.

Nabben 44 ha, bildat 1994.

Natura 2000-område

Sevärt De blommande orkidéerna

Sällsynt Klockgrodorna i de grunda dammarna

WGS 84 Möllehässle från Mölle lat 56.2792,
long 12.49942

Nabben lat 56.2687 long 12.5871

Vägbeskrivning

Möllehässle nås via Lerhamn eller södra delen av Mölle. Cykelvägen mellan Höganäs och Mölle går i östra kanten av området och regelbundna bussförbindelser finns till Mölle från Höganäs. Nabben ligger strax öster om Arild.

12 Svedberga kulle

I det platta odlingslandskapet ligger Svedberga kulle som en grön oas för både människor och djur. Här kan man vandra på mjuka skogsstigar och som belöning när man tagit sig upp på kullen få njuta av en fantastisk utsikt över Kullahalvön.

Vidsträckt utsikt

Svedberga kulle skapades när inlandsisen drog sig tillbaka från södra Sverige. Kullen är en enda stor grus- och sandhög som bildats av isälvsavlagringar. I området, idag långt från havet, kan man hitta rester av strandvallar. En gång i kullens historia nådde slog vågorna in mot kullens sluttningar och lämnade strandvallar. Dessa kan man fortfarande idag urskilja i marken på toppen av kullen. Högsta punkten ligger 62 meter över havet och från höjden ser man ut över ett landskap präglat av jordbruk.

Lättodlad kulle

Sandjordarna på kullen var lätta att odla upp och därför har stora delar av kullen varit åker fram till mitten av 1900-talet. Den tunga lerjorden nedanför kullen var svårarbetad och var fram till 1800-talets mitt istället slätterängar, fuktiga kärrområden och trädlös betesmark. Inte förrän skiftet då byn splittrades

och Svedberga gård etablerades började uppodlingen av lermarken.

I de östra delarna finns det kvar rester av gammal bokskog och fuktig lövskog. Resten av kullen består av olika trädplanteringar. I de nordvästra delarna av reservatet finns öppna områden med ljungvegetation. Målet för skötseln av naturreservatet är att ersätta barrskog och främmande lövskog med en lövskog av inhemska arter. Här ska också finnas betesmark med träd och buskar.

En oas för både människor och djur

Svedberga kulle är en grön tillflyktsort för vilda djur i det annars öppna jordbrukslandskapet. Reservatet är också fristad för avkoppling och vandring för oss människor. Här kan man ströva i skogen, lyssna på fåglarna och kanske få syn på ett rådjur bland snåren. Vintertid är det traktens bästa pulkabacke och man kan värma sig med korvgrillning vid eldplatsen.

Om reservatet

- Bildat 1992.
- 110 ha.

Sevärt Utsikten

WGS 84 lat 56.1650 long 12.6984

För besökaren

Markerade stigar. Bord och bänkar.

Vägbeskrivning

Svedberga kulle ligger söder om Jonstorp i Helsingborgs kommun, alldeles sydost om Mjöhult.

13 Söderåsen

Sprickdalar, lövskogar och glittrande skogsbäckar – Söderåsen är Sveriges sydligaste vildmark och här finns naturupplevelser för alla. Du kan ge dig ut på dagsvandring i stiglöst land eller ta barnvagn och rullstol runt Odensjön eller Skärdammen. Börja gärna med ett besök på naturum Söderåsen för inspiration och tips.

Nationalparken Söderåsen bildades 2001 för att skydda de unika sprickdalarna med dess ädellövskogar. Parken är del av Sveriges största sammanhängande lövskogsområden med stora inslag av bok och ek. Det är Nordeuropas största skyddade ädellövsområde. Ett långsiktigt projekt håller på att omvandla området till en naturskog där träden får stanna hela sitt liv.

Omväxlande natur ger biologisk mångfald

Ljus, fuktighet och temperatur skiftar från dalgång till bergstopp, från öppen betesmark till tät skog. Söderåsens variationsrika miljö gör att en stor mängd arter hittat sin livsmiljö i nationalparken. Här lever många sällsynta och utrotningshotade arter. Speciellt arter som kräver död ved, som svampar och vedlevande insekter, har hittat hemvist i nationalparken.

Spännande geologi

Skärålid och de andra sprickdalarna på åsen bildades när mäktiga krafter i jordskorpan omskapade Skåne. För 70-80 miljoner år sedan sjönk delar av den skånska berggrunden ned medan andra delar reste sig över omgivningarna. Urbergsåsen som reste sig sprack sönder och bildade djupa sprickdalar.

Ingenstans är Söderåsen så imponerande som från Kopparhattens utsiktspunkt. Här blickar man ut över landskapet och rasbranterna. Botten av dalgången är knappt synlig. Det är över hundra meter från kanten ned till botten av dalgången på vissa ställen i Skärålid.

Nackarpsdalen

I västra delen av nationalparken, nära Röstånga, ligger Nackarpsdalen med sin gröna, öppna dalgång och de lövskogklädda sluttningarna. Längst in i dalgången ligger den runda

Odensjön innesluten av gröna väggar och med branta rasbranter som fortsätter långt ned under vattnet. Under magiska kvällar hålls konserter nere vid vattnet. Här i sjön är det fritt fram att bada och fiska, glöm bara inte att köpa fiskekort.

Nationalparken är bara en del av Söderåsens vildmarksområde, här ligger fler naturreservat och strövområden.

Om nationalparken

- Bildat 2001.
- 1625 ha. Klippan och Svalövs kommun.
- Natura 2000 område

Sevärt Utsikten från Kopparhatten

Sällsynt Mussellav, almlav, guldlöcksossa

WGS 84 naturum lat 56.0395 long 13.2508
Odensjön lat 56.0053 long 13.2796

För besökaren

Markerade vandringsleder. Toaletter. Grillplatser.
Vindskydd.

Vägbeskrivning

Söderåsens naturum ligger utmed väg 13, cirka 5 kilometer söder om Ljungbyhed. Odensjön nås från Röstånga. Busshållplats utanför naturum. Vid naturum finns även en restaurang.

14 Traneröds mosse

Mitt uppe på Söderåsen ligger en plats med riktig vildmarkskänsla. På Traneröds mosse finns chansen att uppleva en bit norrländsk natur utan att resa alltför långt bort. Högmossen bildar en stor, öppen plats innesluten av den omgivande granskogen. Ute på mosseplanet finns bara enstaka träd men här hittar man både hjortron och spelande enkelbeckasin. På spångad led kan man vandra bland gungfly och vitmossor.

Traneröds mosse är ett av få orörda områden av typen högmosse i Skåne. Den tillhör den sydvästliga atlantiska typen av högmosse som är mycket sällsynt i Europa. Söderåsen får mycket regn när nederbördsområden

från Atlanten pressas upp över åsen. Det kustnära läget tillsammans med den höga regnmängden gör att högmossen får en speciell sammansättning av växter som skiljer sig från resten av landets högmossar.

Historia på höjden

På Traneröds mosse kan man borra sig ned genom årtusenden. På sina djupaste ställen är mossen över 25 meter djup och längst ned ligger den isjö som bildades när inlandsisen drog sig tillbaka. Kärr och mossar är våtmarker som vuxit igen. I den vattenmättade marken går nedbrytningen mycket långsamt, främst för att det saknas syre. Ett tjockt lager av döda växtdelar som inte brutits ned, kommer sakta att byggas upp till tjocka torvlager. Till slut växer mossen sig så hög att den ligger över omgivande marker. Då blir det allt näringsfattigare uppe på mosseplanet och de speciella växterna som trivs på fuktig, näringsfattig mark börjar dominera. Vitmossa, klockljung, tuvull och sileshår. Runt mossen ligger laggekärret som leder bort vatten från mossens välvda yta.

Upplev mossen från ovan

Om man ställer sig i fågeltornet vid parkeringen kan man se ut över hela högmossen med det öppna mosseplanet, laggkärret som omringar mossen och den omgivande skogen. Kanske kommer en mindre glanstrollslända flygande

förbi. Traneröds mosse är en av de sydligaste kända platserna för denna art. Stannar man tills det mörknar i juni kan man höra sommarnattens trolska, spinnande läte, det är nattskärnan som flyger mellan träden.

Om reservatet

- Bildat 2006.
- 120 ha. Svalöv och Klippans kommun.
- Natura 2000 område

Sevärt Högmossen

Sällsynt Bergbräken

WGS 84 lat 56.0441 long 13.1824

För besökaren

Markerade leder. Fågeltorn. Grillplatser.

Vägbeskrivning

Traneröds mosse ligger på Söderåsen i Klippans och Svalövs kommun. Vägen mellan Ljungbyhed och Klåveröd skär rakt igenom naturreservatet vid Grindhus, där parkeringen ligger. Närmaste busshållplats i Ljungbyhed.

15 Vens backafall

Runt Ven lindar sig naturreservatet Vens backafall som ett grönt band. Det är de branta sluttningarna ned mot havet som på Ven kallas för backafall. De omsluter Vens svagt böljande jordbrukslandskap med stup som på sina ställen är upp till 40 meter. Från kanten av sluttningarna har man en fantastisk utsikt över havet med Sverige och Danmark i fjärran.

Naturreservatet omfattar en smal remsa längs nästan hela kuststräckan. Backafallen består av både rasbranter utan vegetation och grönkädda sluttningar. Här växer arter som trivs i torra, kalkrika marker som exempelvis fältmalört, blodnäva och flentimotej. I våtare platser finns rikkärrsområden med arter som brunstarr, kärrjohannesört och kärrfibbla.

Ven domineras av odlad mark vilket gör att backafallen är bland de få naturliga miljöerna som finns kvar på ön. I slutet av 1800-talet var nästan alla sluttningar som inte var för branta täckta med gräsheder. Men allteftersom betet har upphört har stora delar vuxit igen med hagtorn, slån och björnbär. På flera ställen har

också alm, ask och fågelbär vandrat in och bildat ädellövskog. Fågellivet trivs i buskagen, i buskarna sjunger hämpling och näktergal. Men backafallens karaktärsart är nog backsvalan som gräver ut sina bon i de nakna erosionsbranterna.

Sandödlans hemvist

Sandödlan behöver värme och trivs där det är gott om sol och sand. Här på Ven har man en av Sveriges största populationer av sandödlor. På våren och försommaren är hanarna vackert grönskimrande på undersidan, allt för att imponera på honorna. Äggen läggs i den varma sanden och kläcks på sensommaren.

Stjärnskådarens plats

Den berömda astronomen och vetenskapsmannen Tycho Brahe bodde på ön under 1500-talet. Han anlade då mitt på ön slottet Uranienborg, det underjordiska observatoriet Stjerneborg och en fantastisk renässansträdgård. Här ligger idag Tycho Brahe-museet som bland annat har rekonstruerat de gamla instrumenten som Tycho Brahe använde.

Uranienborg, ett kombinerat slott och observatorium uppfört på ön Ven i Öresund av Tycho Brahe 1576

PärLAN i Öresund.

Ven är som gjort för en dagsutflykt. Ön är inte stor, knappt 4,5 km på längden och det finns många vackra stigar att vandra eller cykla längs, bl a den vackra Hakenstigen. Denna utgår från Bäckviken och följer stranden upp till Norrebro. Ovanför Bäckvikens hamn finns cyklar till uthyrning och härifrån utgår också buss och traktor med vagn.

St Ibbs kyrka, med vidunderlig utsikt över Öresund

Om reservatet

- Bildat 1990.
- 140 ha.
- Natura 2000 område

Sevärt Backsvalorna

Sällsynt Sandödlan, jättefräken

WGS 84 lat 55.9037 long 12.7220

För besökaren

Markerade stigar. Cykel och gångstigar. Toaletter.

Vägbeskrivning

Du når ön med båt från Landskrona och sommartid även från Råå i Helsingborg och Köpenhamn. Det är olämpligt och dyrt att ta över bil till Ven. Det finns parkering nära bätterminalen i Landskrona. Hållplats *Landskrona Skeppsbron*.

16 Ängelholms strandskog

Den långa sandstranden med de höga dynerna och tallskogen strax innanför är ett populärt friluftsområde. Här kan man bada och ströva i sanddyner och skog. Men det är också ett unikt naturområde med nordvästra Skånes enda sammanhängande dynlandskap.

Spännande sanddyner

Den långa stranden söder om Råbocka camping är inte bara en fantastisk badplats. Det är också en unik sandmiljö. Längst ut mot havet växer strandråg och sandstarr som binder sanden och bildar sanddyner. På vissa ställen har branta dyner, så kallade klitter bildats. Området innanför är ett delvis öppet dynlandskap. Tyvärr är idag stora delar av inlandsdynerna täckta av bergtall och vresros. Men med hjälp av restaureringsarbeten som påbörjades 2008 och som fortsätter i EU-projektet Sand Life kommer det öppna dynlandskapet återställas.

Då kan vi kanske få uppleva hur fältpiplärkan och havsmurarbiet återvänder till naturreservatet. Det är två arter som tidigare funnit här men som försvunnit när det strandnära, näringsfattiga sanddynslandskapet vuxit igen. Tillsammans med många andra djur och växter trivs dessa två arter i sandiga miljöer där vegetation med blommande örter blandas med sandblottor. Den bara sanden absorberar solens värme och skapar ett härligt mikroklimat som såväl människor som insekter, som solitära bin och fjärilar, kan njuta av. Många bin gräver också sina bohål i den bara sanden.

Historiskt naturvårdsprojekt

År 1739 påbörjade man skyddsåtgärder mot flygsanden i Ängelholm. Det var ett av de första statligt finansierade naturvårdsprojekten i Sverige. Man satte upp gärdesgårdar av störor och ris som skulle fånga upp sanden. Det såddes in gräs och träd på de sanddyner som vinden byggde upp kring gårderna. Hundra år senare började skyddskogarna ta form och ge det skydd som man eftersträvat.

Välbesökt friluftsområde

Idag besöks reservatet av tusentals människor. Här badar man och njuter av solens värme i sandgroparna i dynlandskapet. Man kan också promenera på de många stigarna i tallskogen. På en promenad i tallskogen eller de blöta sumpskogarna kan man njuta av det rika fågellivet. I tallskogen häckar både nattskärra och trädlärka.

Om reservatet

- Bildat 2010.
- 219 ha.
- Natura 2000 område

Sevärt det öppna dynlandskapet

Sällsynt gulfläckig igelkottspinnare

WGS 84 Råbocka camping lat 56.2543 long 12.8334

Sibirien lat 56.2355 long 12.8172

För besökaren

Markerade leder. Toalett och grillplats. Cykelstigar.

Vägbeskrivning

Naturreservatet ligger i Ängelholms kommun nära tätorten Ängelholm. I norr nås reservatet från Råbocka camping och i söder ligger parkeringen Sibirien. Hållplats Ängelholms station.

17 Dalby Söderskog

Dalby Söderskog är som vackrast om våren. En konsert av fågelsång och en matta av vitsippor, gulsippor och nunneört möter dig i månadskiftet april/maj. Men Sveriges minsta nationalpark är värd ett besök även i den djupa sommargrönskan eller vinterns karga landskap..

Att frysa ett ögonblick i tiden

Nationalparken bildades 1918 för att bevara vad man då beskrev som en sydsvensk lövskog. Men i själva verket har Dalby Söderskog både varit skog och trädklädd betesmark. Förr lät man ofta träd växa i betesmarken. Här i Dalby hage skapades en pelarsal av ek och bok med grönskimrande matta. Genom att förbjuda bete när nationalparken bildades förändrades förutsättningarna och skogen började leva sitt eget liv. De stora ekarna som dominerade när nationalparken bildades är idag inte lika framträdande.

Idag finns här istället mycket bok, alm och ask. Almsjukan har dock gått hårt åt de stora

almträden. I ljusluckor som bildas när döda almar faller kommer idag asken. Målbilden med nationalparken idag skiljer sig därför från ursprungsbilden. Nu utvecklas Dalby Söderskog mot en spännande "naturskog" med stor variation i trädslag. Nästa generation av besökare kommer få uppleva nya sidor av skogen.

Träden har liv efter döden

De döda träden får ligga kvar där de en gång fallit. De blir till bostad och mat åt svampar och insekter. Håll utkik efter bokoxen, en mindre släkting till ekoxen. Hackspettarna trivs eftersom det finns gott om mat i den döda

veden. Deras bohål utnyttjas så småningom av ekorrar och fåglar som staren, skogsduvan och flugsnapparen

En ljuvlig grönska

Den rika växtligheten beror på att det är gott om kalk i marken. Mångfalden visar sig i de många vårblommorna med hålnunneört och orkidéer som Sankt Pers nycklar och näsrot. Den tid då trädens löv inte ännu skuggar markens växter har den rikaste blomningen. Halva nationalparken omsluts av en märklig och intressant jordvall. Det kan vara rester av en gammal fornborg medan en annan teori hävdar att det är rester av inhägnaden till en medeltida kunglig jaktpark.

Hålnunneörten är nationalparkens symbolart.

Om nationalparken

- Bildat 1918. Ligger i Lunds kommun
- Storleken är 36 hektar

Sevärt Vårens blomsterprakt med nunneörten, som finns i både vit och lila version.

Sällsynt Bokoxen

WGS 84 lat 55.6722 long 13.3306

För besökaren

Grillplats och bord med bänkar vid parkeringen.
Handikappsanpassad slinga med bord och bänkar.

Vägbeskrivning

Nationalparkern ligger i nordvästra utkanten av Dalby. Avfart från väg 16 mellan Lund och Dalby, cykelväg från Lund. Busshållplats Dalby busstation + 1,5 km promenad. Dalby Söderskog gränsar till naturreservatet Dalby Norreskog och det finns en markerad vandringsled från Skryllegården.

18 Eksholm

Om man tycker att det är trångt i Torups bokskog kan man istället åka till naturreservatet Eksholm, bara en mil österut. Här vid Eksholmsjön kan man vandra kring i lummig bokskog utan att möta så många människor. Det är hemvist för Europas största skalbagge som surrar bland träden kring midsommar..

Ett blått hjärta i skogen

Tar du någon gång flyget från Sturup så håll utkik efter en hjärtformad sjö mitt i skogen väster om flygplatsen. Det är Eksholmsjön som ligger inbäddad i den lummiga bokskogen. Sjön har bildats i en av dödisgroparna i det småkulliga backlandskapet i sydvästra Skåne. Det är en näringsfattig sjö med humusrikt vatten där det växer både vit och gul näckros. Invid sjön ligger en vacker sumpskog med grova, omfångsrika alsocklar. Här växer arter som strandklo, kärrsilja, kalla och älgört.

Horntrullen flyger i skymningen

Ekoxehannen med sina långa käkar kan bli upp till 8,5 cm. Ljumma sommarkvällar kring midsommar kan man ha turen att få se de stora ekoxarna, som också kallas horntrull,

flyga mellan de gamla träden. De är på jakt efter honorna som sitter och väntar i ekarna. De långa käkarna används vid fäktningskamper mellan hanarna. Det är bråda tider för hanen att hitta sig en partner. Under flera år har ekoxen levt som larv men hanen har bara ett par veckor på sig som skalbagge. Honorna däremot lever under hela sommaren, ända fram i augusti. Det är tillgången till gamla ekar som gör Eksholm till en av Skånes finaste lokaler för ekoxe och andra vedlevande insekter.

Många av ekarna och bokarna i den lummiga skogen är stora, grova och vidkroniga. En del av de äldre träden bär spår av topphuggning. Det var ett sätt som förr användes för att återkommande få lövfoder från träden. Skogsmarken har varit trädbevuxen åtminstone sen början av 1800-talet, även om den troligen varit

mer öppen. Tidigt på våren täcks marken av mattor med vitsippor och gulsippor. Lite senare blommar myskmadra, busk- och lundstjärnblomma, gulplister och skogsbingel.

Övernatta vid strandkanten

Skåneleden passerar genom reservatet och i anslutning till sjön finns en rastplats med ett vindskydd som kan användas för övernattnin. Här finns också grillplats och ett fågeltorn.

Det är också värt att utforska hela skogsområdet kring reservatet. Här hittar man små gölar, kärr och myrmarker inne i skogarna. Söder om sjön ligger Fjällfotaljung, en av de få myrmarker i södra Skåne som är orörd och aldrig utsatts för torvtäkt. I skogarna finns också många skogsvägar som är utmärkta att cykla på - för både stora och små cyklister.

Om reservatet

- Bildat 2003. Ligger i Svedala kommun.
- Storleken är 25,8 hektar
- Natura 2000-område

Sevärt Stora ekar och bokar. Vacker sumpskog.

Sällsynt Ekoxen, Sveriges största skalbagge.

WGS 84 lat 55.5559 long 13.3152

För besökaren

- Vindskydd med grillplats vid sjön.
- Toalett.
- Skåneleden som går genom reservatet.

Vägbeskrivning

Eksholms naturreservat är beläget ca fyra km nordväst om Sturups flygplats. Du når reservatet från vägen som går mellan Sturups flygplats och väg 108. Närmaste hållplats är Holmeja väg 108, ungefär fyra km från reservatets parkeringsplats men det är en trevlig vandring genom skogsområden söder om Holmeja till reservatet.

19 Flommen

Falsterbohalvöns unika kustmiljö delas av människor, växter och djur under alla tider på året. För att skydda och bevara de naturvärden som finns i havet och på land har ett flertal naturreservat bildats på halvön. Flommen, strax väster om Falsterbo rymmer både rastande fåglar, spelande paddor, havsbad och golfspel.

Ett föränderligt landskap

Vågor och vind omformar ständigt landskapet på Falsterbohalvön och skapar nya revlar, havsvikar och laguner. Flommen har fått sitt namn efter de grunda, avsnörpta laguner (flommar) som ligger innanför sanddynerna. Strandängarna vid Flommen var tidigare utmark till Falsterbo och Skanör. Här tog man upp grästorv och lät boskapen beta.

Ett nätverk av stigar tar dig runt de speciella miljöer som lagunerna och strandängarna utgör. Den sällsynta blå svärdsiljan blommar på fuktig mark och bland klitterna kan man hitta martorn. Inom reservatet finns också ett av landets största bestånd av grönfläckig padda, samt strandpadda och sandödla.

Sveriges bästa flyttfågellokal

Falsterhalvön är en av landets viktigaste rastplatser för flyttande fåglar. Redan under sensommaren kommer de första flyttfågeln. En bra dag i månadskiftet september/oktober kan tusentals fåglar passera yttersta spetsen på Nabben på sin färd söderut. Falsterbo Fågelstation har övervakat flyttfågelsträcket sedan 1950-talet.

Skärfläcka är en karaktärsart för Flommen. Under våren kan man se den eleganta, svartvita vadaren valla sina ungar på reservatets strandängar. Ett projekt som arbetar med att skydda häckande vadarfåglar från predation av däggdjur har varit framgångsrikt och gynnat vadarfåglar som skärfläcka, strandskata och rödbena.

Skärfläcka

Gamla borgruiner och fyrplatser

Under medeltiden låg Europas största sillmarknad i Skanör-Falsterbo. I Skanörs borg i reservatets norra del satt den danske fogden och tog upp skatt för fisket. Idag finns bara borgkullen med rester av vallgraven kvar. På revlarna mellan centrala Skanör och havet låg de medeltida fiskebodarna. I söder ligger Kolabacken, en rest från Sveriges äldsta fyrplats. Här reste dominikanermunkarna fyrbåkar på 1200-talet. Idag syns bara en kulle av sand uppblandad med kolrester. Fyren längst ute på Nabben byggdes 1796 och släcktes 1990. Inom reservatet ligger Flommens golfbana.

Om reservatet

- Bildat 981.
- 865 ha varav 300 ha på land.
- Natura 2000 område

Sevärt skärfläckorna, flyttfågelsträcket

Sällsynt dansk iris

WGS 84 Skanörs hamn
lat 55.4163 long 12.8298

För besökaren

Markerade stigar. Toalett.

Vägbeskrivning

Flommen ligger ytterst på Falsterbohalvön vid Skanör och Falsterbo i Vellinge kommun. En bra utgångspunkt är Skanörs hamn. Busshållplats *Falsterbo pastoratsvägen*

20 Hunneröds mosse och Frisbjär

I det mjukt böljande backlandskapet i sydvästra Skåne ligger Hunneröds mosse, ett varierat område med torra betade marker, våtmarksområden med kärr och lövsumpskog och bokskog. Här pågår varje sommar ett spännande triangelndrama mellan en växt, en fjäril och myror.

Torrbackar och fuktängar

Naturreseptatet har en rad unika miljöer som alla är resultat av en lång historia av bete och slåtter. På de torra backarna betar djuren och här blommar backsippa och solvända. I de fuktiga ängarna som har slagits med lie under många hundra år växer orkidéer som majnycklar och kärrknipprot.

Ett triangelndrama

Det mest unika med Hunneröds mosse är förekomsten av alkonblåvinge. Det är en sällsynt fjäril som bara finns på två platser i Skåne och som har ett mycket speciellt levnadssätt. Den lägger sina ägg på en enda slags värdväxt, klockgentiana.

När äggen sedan kläcks trillar larven ned på marken och väntar på att bli omhändertagen av myror. Inne i myrstacken lever sedan larverna under ett år. De matas av arbetsamma myror till det är dags för larven att förpuppas och veckla ut sina vingar som en vacker blåskimrande fjäril. Växt, fjäril och myror måste alltså leva tillsammans på samma plats för att alkonblåvingen ska kunna överleva.

Slättermarker kräver skötsel

Klockgentiana, som många andra växter på Hunneröds mosse, behöver fortsatt slåtter och bete för att trivas. I detta naturreseptat, som på flera andra ställen i Skåne, är det frivilliga krafter som samlas till slåtter varje år. Genom praktisk naturvård kan våra marker fortsätta att blomstra. I sydöstra delen av reseptatet ligger en skogsbeklädd kulle, Frisbjär.

Om reservatet

- Bildat 2010.
- 44 ha.
- Natura 2000 område

Sevärt Klockgentiana

Sällsynt Alkonblävinge

WGS 84 lat 55.4959 long 12.3893

För besökaren

Informationsskylt.

Vägbeskrivning

Hunneröds mosse och Frisbjär ligger i Svedala kommun. Reservatet ligger strax söder om E65, mellan Svedala och Skurup, vid Lemmeströ.

21 Häckeberga med Risen

Uråldriga träd med sällsynta skalbaggar, sandiga betesmarker och lövrika skogar. Det variationsrika landskapet på Romeleåsens sydsluttning med Häckebergasjön som nav räknas som ett av Skånes värdefullaste naturområden..

Många reservat att besöka

I Häckebergaområdet finns det möjlighet att utforska ett rad olika naturreservat under både korta besök och dagslånga vandringar. Området genomkorsas av flera delar av Skåneleden och mitt i området ligger Häckebergasjön med slottet på ön.

Hjortarnas rike

I området finns gott om vilt, speciellt dovhjort och kronhjort . Du har stora chanser att se hjortarna skymta bland träden eller betandes på de öppna markerna på vandringar i området. På hösten kan man, när mörkret faller, höra kronhjortens bröl.

Naturreservateten skyddar de gamla träden och stora delar av den lummiga skogen söder om sjön. De gamla boksko-

garna med många döda träd hyser en speciell och artrik insektsfauna. Fladdermöss är en annan djurgrupp som trivs i de variatonsrika landskapet, här finns bland annat den sällsynta barbastellen.

Risen

Alldeles i utkanten av Genarp ligger naturreservatet Risen. Det är en rest av utmarken, byarnas gemensamma betesmark som en gång i tiden täckte stora delar av Romeleåsen. Idag har Risen ett omväxlande natur med torra, sandiga backar, skog och fuktigare marker.

På våren öppnar sig backsipporna mot solen. Svartfläckig blåvinge är en av de många fjärilar som trivs bland backtimjan, kattfot och solvända. Barnen älskar Risen, de många enbuskarna är som gjorda för att leka kurra-

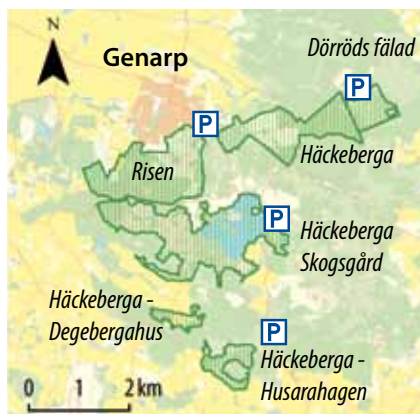
Svartfläckig blåvinge

gömma. Den ätliga grodan blir allt vanligare och under våren kan man höra den spela både natt och dag.

Vandra och cykla

Man kan vandra eller ta cykel upp på Romele-åsen via reservaten Häckeberga och Dörröds

fälad. Vid Romeleklint på 175 meters höjd har man fantastisk utsikt över Vombsänkan och Lundaslätten. Den skogsklädda åsen förvandlades till ett trädlöst fäladsmark under senare delen av 1700-talet. Under 1900-talet började skogsplanteringarna ta fart och idag återstod bara små rester av fäladsmarken.

Om reservatet

- Risen, 230 ha, bildat 1980
- Häckeberga-reservaten på totalt 563 ha.

Sevärt De vackra bokskogarna

Sällsynt Svartfläckig blåvinge på Risen

WGS 84 Genarps idrottsplats (Vattenmöllan)
lat 55.5960 long 13.4173

För besökaren

Markerade leder. Skåneleden. Toalett. Vindskydd med eldstad.

Vägbeskrivning

Alla reservaten ligger samlade i trakten av Genarp och Häckebergasjön i Lunds kommun. En bra utgångspunkt för vandringar är Genarps idrottsplats, även kallad Vattenmöllan. Andra parkeringar är Medborgarhuset, Genarp i närheten av Risen eller öster om Häckebergasjön. Närmaste hållplats är *Genarps busstation*.

22 Hästhagen

Strax öster om Svaneholms slott sticker en trädklädd kulle upp i de öppna betesmarkerna. Det är godsets forna hästhage som har förvandlats till en av landets finaste ängsbokskogar. Högresta bokar skapar en magnifik pelarsal där marken täcks av vitsippor och myskmadra på våren.

En pelarsal med skimrande ljus

Kullen domineras av hundraåriga träd. Det är främst bok men även alm, avenbok, ek och ask. Uppe på kullens topp ligger den vackra pelarsalen av bokträd. Just när löven slår ut i månaskiftet april/maj skimrar det i ljusgrönt och på marken lyser vårblommorna.

Men mer värdefull ur biologisk synvinkel är den södra sluttningen med träd i olika åldrar. Här finns också mer död ved. Ut mot de öppna markerna står gamla, vidkroniga träd som sträcker sig efter ljuset.

Fantastisk vårflora

Hästhagen har en fantastisk flora på våren, här växer stora mattor av vitsippor och ramslök tillsammans med skånsk nunneört och myskmadra. Vid en inventering 1984-85 fann man mer än 260 olika växtarter i naturreser-

vatet, bland annat skogsknipprot och sällsynta lundgräs.

Området har varit ett populärt utflyktsmål för Skurupsbor. Ut till Hästhagen har man under många årtionden cyklat för att ha gökotta och njuta av vårens blomning.

Svaneholm

Hästhagen ligger nära slottet Svaneholm som är mest känt för sin ägare Rutger Macklean, Den revolutionerande jordbruksreformen, enskiftet, som Rutger Maclean lät genomföra vid sitt gods under 1780-talet kom att påverka hela bystrukturen i Sverige. Genom att flytta ut gårdarna till egna, självständig brukningsenheter splittrades de gamla byarna och ett nytt bebyggelsemönster uppstod.

Området där naturreservatet ligger har tillhört Svaneholms slott under lång tid och var

redan på 1700-talet ett skogsklätt område som utnyttjades som sommarbete för gårdens djur.

Utflykter i reservatets omgivning

Naturreservatet och slottet ligger omgivet av mjuka kullar med lövskog, betesmarker, åkrar och småvatten. De slingrande, asfalterade småvägarna norr om Hästhagen naturreservat och Svaneholm, upp mot Häckebergaområdet, kan rekommenderas för cykelutflykter.

Med utgångspunkt vid Svaneholm kan man göra vandringar runt sjön. Flera markerade leder utgår från parkeringen. Mellan sjön och naturreservatet, nära leden runt sjön, ligger ett av Skånes naturminnen. Det är en skyddsform som används för att skydda enstaka jätteträd eller stenblock. Här vid landsvägen står ett naturminne i form av en enorm ek.

Gulplister

Om reservatet

- Bildat 1985.
- 48 ha.
- Natura 2000 område

Sevärt Vårfloran

WGS 84 lat 55.4994 long 13.4799

För besökaren

Markerade vandringsleder.

Vägbeskrivning

Naturreservatet Hästhagen ligger i Skurups kommun, nära Svaneholms slott. Det bästa är att parkera vid slottet och gå längs sjön på markerad led för att nå reservatet. Närmaste hållplats *Svaneholm slottet*.

23 Klingavälsån och Vombs ängar

I Vombsänkan flyter Klingavälsån sakta fram omgiven av vidsträcka öppna marker, alsumpskogar och våtmarker. Den slingrar sig fram genom landskapet på ett uråldrigt sätt. På våren fylls ängarna av rastande fåglar och här ses storken spatsera på jakt efter en groda eller sork. Kring ån finns kulturhistoriska rester i form av Skånes mäktigaste översilningssystem.

Klingavälsåns dalgång med Vombs ängar räknas in bland världens värdefullaste våtmarksområden enligt Ramsars våtmarks-konvention. Ängarna skyddades som naturminne redan i början av 1900-talet då det rika fågellivet uppmärksammades. Idag sträcker sig reservatet från en bit norr om Sövdesjön upp till Vombs ängar öster om Vombsjön. Området är också Natura 2000 område.

Ängavattning gav rikt fågelliv

Förr i tiden utnyttjande man den näring som fanns i ån för att öka produktionen av hö. Ett system av kanaler förde åns vatten in över ängarna på våren och man fick en

naturlig gödsling av marken. För bonden blev höskörden rikare men resultatet blev också ett fantastiskt fågelliv. Vadarfåglar som rödbena, storspov och enkelbeckasin häckade på ängarna. Vombs ängars rykte som fantastisk fågelokal minskade dock under 1900-talets andra hälft när man övergav översilningen på ängarna. Ängarna torkade upp och det blev allt färre fåglar.

Klingavälsån rätades också upp under 1800-talet då jakten på ny odlingsmark var intensiv. Idag pågår arbetet med att ge Klingavälsån tillbaka sitt slingrande form och få ängarna kring ån att bli fuktigare. Redan idag har åns fåra fått tillbaka sitt böljande utseende

vid Vombs ängar och fler sträckor planeras. Och fågellivet återvänder i takt med att våtmarkerna kring ån restaureras.

Storkens landskap

Storken är våtmarkernas speciella ambasadör. Om vi får storken att trivas har vi skapat våtmarker för en rad olika arter. Sveriges sista inhemska storkar häckade vid Karups Nygård vid Klingavälsån 1954. Tack vare storkpro-

jektet finns numera åter häckande storkar i landskapet kring Kävlingeån och Klingavälsån. Vid Karups Nygård och Hemmestorps mölla finns hägn för storkarna och arbetet med att få tillbaka frihäckande storkar fortsätter.

Livet i ån

Klingavälsån, som är ett biflöde till Kävlingeån är relativt opåverkat. Den relativt opåverkade ån hyser ett rikt liv i vattnet med bland annat grönlång, bäcknejonöga och stationär öring.

Om reservatet

- Bildat 1968.
- 2175 ha.
- Natura 2000 område

Sevärt	Fågellivet på ängarna
Sällsynt	Det gamla översilningssystemet
WGS 84	Fågeltorn Vombs ängar
	lat 55.6768 long 13.5080

För besökaren

Fågeltorn. Tänk på att det är beträdnadsförbud på ängarna under vår och sommar.

Vägbeskrivning

Mitt genom reservatet passerar väg 11 mellan Dalby och Sjöbo. Härifrån kan man vika norrut mot Silvåkra eller Vomb för att sedan vika österut respektive västerut mot Vombs ängar. Här finns två p-platser med fågeltorn. Vid Vombsjöns västra kant finns ytterligare ett fågeltorn. På vägen mellan Ilstorp och Everlöv en utsiktsplattform vid Kumlatofabron. Närmaste hållplats *Klostersågen*.

24 Knivsås - Borelund

Naturreseptet som ligger strax öster om Dalby har fått sin särprägel genom de rullstensåsar som löper genom reservatet. Här kan man vandra uppe på åsens rygg genom en gles bokskog och ut på uråldriga betesmarker. Som avslutning kan man sedan ta sig ett dopp i det vattenfyllda stenbrottet eller vila bland väldoftande timjan på Lunnarps fälad.

Åsar från istiden

Rullstensåsarna bildades under istidens slutskede genom att sten, grus och sand blev liggande i stora sprickor i isblocken. När isen smälte rasade kanterna på åsarna och kvar blev de skarpa getryggarna. Om man går upp på rullstensåsen i bokskogen och följer dess rygg kommer man ut på betesmarkerna i öster. Här har man en fantastisk utsikt över Vombsänkan med dess lövskogar och betesmarker.

En rest av stora fäladsmarker

I den öppna enefäladen öster om stenbrottet, Lunnarps fälad, kan man ha picknick bland vårens backsippor och sommarens timjan, gulmåra och tjärblomster. Knivsåsen är en rest av det stora fäladsmark som skapades när skogen högs på 1700-talet och hela Romeleåsen var trädlös betesmark.

Det svagt kuperade landskapet med fäladsmarker som ligger mellan Dalby och Hällestad tillhör de värdefullaste områdena på Romeleåsen sett ur både geovetenskaplig och biologisk synvinkel. Merparten av fäladsmarkerna, även utanför reservatet är opåverkade av gödsling och har därför den typiska, artrika vegetationen som bara ogödslade, urgamla betesmarker kan uppvisa. Rökepipan och Dalby Fälad no 5 är två kommunala naturresept som också skyddar denna fäladsmark. Skåneleden går igenom reservatet och man kan fortsätta vandringen söderut till Häckebergas skogar eller norrut mot Skrylleområdet

Bad och musik i stenbrottet

I södra delen av reservatet ligger det gamla stenbrottet. Det vattenfyllda brottet är idag en annorlunda badplats. Från avsatser på de branta klipporna kan man dyka ned i det djupa vattnet. Det finns grillplats nere vid vattnet. På sommaren ljuder stenbrottet ibland av opera eller rockmusik. Då är det sommarkonsert och du kan njuta av musiken uppfån brottets kanter..

Om reservatet

- Bildat 1994.
- 160 ha.
- Natura 2000 område

Sevärt Gettrygåsens med fåladsmark

WGS 84 lat 55.6601 long 13.3964

För besökaren

Markerade leder. Toalett. Grillplats. Badmöjligheter i stenbrottet.

Vägbeskrivning

Naturreservatet ligger strax öster om Dalby i Lunds kommun. Åk gamla Veberödsvägen ut ur Dalby mot väg 11. Reservatet ligger på vänster sida med skyltad parkering. Hållplats *Knivsåsen* uppe på väg 11 (gångtunnel under vägen).

25 Rövarekulan

Nere i den djupa ravinen slingrar sig Bråån fram genom skogsklädda marker. Förr i tiden kunde man höra dansmusik och skratt från dalgången under ljusa sommarkvällar. Idag får man istället njuta av åns porlande och den rika fågelsången.

Rövertillhåll och dansbana

Rövarekulan har fått sitt namn efter de rövare som det sägs härjade för länge sedan i dalgången. De ska ha legat i bakhåll för resande som kom farande längs landsvägen och korsade Bråån nere i dalen. Sägner säger att det fanns en röverkula med järndörr djupt inne i ravinen. Stenbron över ån restes av Otto Ramel på Löberöds slott 1870.

Längs Bråån stränder har spelemän och dansorkestrar spelat upp till dans under lång tid. Tåget mellan Eslöv och Ystad gjorde en gång i tiden stopp här när det var dans på lördagskvällen. Dansbanan fanns kvar ända fram till 1975. Runstenen vid parkeringen hittades när man rev dansbanan. Den är dock inte gjord av vikingar utan det är en rest från 1800-talets romantiska intresse för forntiden. På en av åsryggarna finns en minnessten från kung Oscar II:s besök 1836.

Minnen från istiden

Själva ravinen bildades för 14 000 år sedan när inlandsisen smälte och en uppdämd sjö brast. De framrusande vattenmassorna urholkade dalgången. Vattnet har fortsatt att forma dalgången genom att skapa den slingrande, meandrande ån som rinner fram nere i ravinen. Berggrunden i Rövarekulan består av lerskiffer och det ligger lösa skifferbitar på åbotten. På dessa hittar man en speciell och sällsynt snäcka, flodhättesnäcka, *Ancylus fluviatilis*. Vid parkeringen reser sig skifferväggen lodrätt upp från ravinens botten.

Välldoftande bokskogar

Ramslöken bildar tillsammans med vitsippor och andra vårblommor en grön vårmatta under bokarna på den fuktiga, näringsrika marken. Under sensvåren doftar hela dalen av ramslök. Längs ån blommar orkidéer som Sankt Pers nycklar och ängsnycklar på fuktiga ängar. Strax norr om bron finns även ett litet rikkärr med unika mossor och starrväxter.

Rövarekulan har en artrikedom av växter, lavar och svampar som få andra områden i Sverige. Stor variation av miljöer, lång trädkontinuitet och näringsrik mark är faktorer som gör att man kan hitta så många arter. Hela 400 arter kärlväxter har noterats på platsen.

Livet i ån

Vattnet som flyter fram i Bråån är av mycket god kvalitet. Det gör att fiskar som elritsa och bäcköring trivs i ån. Här finns även den sällsynta tjockskaliga målarmusslan. Strömstaren är en

av vintergästerna vid ån. På våren sjuder dalgången av sång från svarthätta, svartvit flugsnappare och näktergal.

Om reservatet

- Bildat 1975.
- Storleken är 45 hektar.

Sevärt Vitskråp, ett av Skånes största bestånd.

Sällsynt Fossil av *Monograptus colonus*, en graptolit som levde för 400–500 år sedan.

WGS 84 lat 55.7918 long 13.5007

För besökaren

Grillplats och bord vid parkeringen. Markerade stigar. Vindskydd vid Skåneleden i norra delen.

Vägbeskrivning

Rövarkulan ligger 2,5 km från Rolsberga (väg E22 mellan Hurva och Hörby) på vägen mot Löberöd i Höörs kommun. Närmaste hållplats är Rolsberga. Därifrån är det en vandring på cirka 2 km längs Skåneleden till norra delarna av reservatet.

26 Salvikens strandängar

Strandängarna mellan Barsebäck och Vikhög på Öresundskusten har ovärderliga värden för fågellivet. Men naturreservatet Salsviken kan njutas av fler än bara fågelskådare. Viken erbjuder fina badmöjligheter och härliga strövtåg längs stranden.

Fågelparadis

Salsviken ligger vid Vikhög i norra delen av Lommabukten. Hela bukten är internationellt och nationellt viktigt rast- och övervintringsområde för fågel. Det är främst vadarfåglar, änder och gäss som tillbringa kortare eller längre tid i bukten.

Det inre av Salsviken utgörs av ett långgrunt havsstrandområde som växlar mellan sandstrand och tångbankar. Vid lågvatten syns sandrevlar i det grunda vattnet. På stranden växer de arter som kan tåla det salthaltiga vattnet. Strandkämpar, sodaört och marviol är vanliga längs den långa stranden.

Viktiga strandängar

Uppe på strandängarna kan man hitta häckande gravänder och småtärna. Den speciella strandängsmiljön kring Öresundskusten var förr en vanlig syn men idag finns havsstrandängar nästan bara kvar i skyddade naturområden. På strandängarna gick boskapen och betade på sommaren. Det finns till och med historier om att man vallade kor från Romeleåsen för att de skulle beta vid Lommabuktens stränder. Det krävs att strandängarna förblir betade för att de fågelarter som häckar på de öppna havsängarna ska finnas kvar.

Strandskata

Fler reservat i bukten

Lommabuktens fåglar har fler skyddade områden att söka sig till. Ytterligare två reservat ligger i bukten, Löddeås mynning med fågel-

torn på den södra strandkanten av Lödde å som mynnar ut i Lommabukten samt Lommabukten i buktens södra del.

Om reservatet

- Bildat 1990.
- 38 ha land samt ned till tre meters djup i vattnet.
- Natura 2000 område

Sevärt Fågellivet

WGS 84 lat 55.7330 long 12.9583

För besökaren

Badmöjligheter vid stranden.

Vägbeskrivning

Naturreservatet Salvikens ängar ligger i Kävlinge kommun strax norr om Vikhög. Parkeringen ligger i utkanten av Vikhög som nås från Löddeköpinge. Söder om Vikhög ligger naturreservatet Löddeås mynning (som har beträdnadsförbud under vår och sommar).

27 Balsberget

Från toppen av Balsberget har man en milsvid utsikt över Kristianstadsslätten och det omgivande landskapet. Den skogsklädda urbergshöjden på knappt hundra meter ligger vid Råbelöfsjön och erbjuder stora möjligheter till strövtåg och promenader. Speciellt vid lövsprickningen då marken lyser av blommor och på hösten när svampen kommer fram är denna tätortsnära pärla, en knapp mil från Kristianstad värd ett besök.

Skogen

På sluttningarna breder bokskogar ut sig. Den kalkrika marken gör att skogen fylls av vårblommor. Kring 1 maj är marken täckt av vita, blå och gula sippor. En tidig morgon kan man stöta på några av de vilda djur som finns i skogen - rådjur, älg eller dovhjort, vid enstaka tillfällen till och med kronhjort.

Området har också ett rikt fågelliv med många arter. Vid ett besök en tidig morgon kan man få höra småfåglarna sjunga och hackspettar som spillkråka, mindre hackspett och gröngöling hacka ut sina bohål i träden. På hösten är det dags att ta med svampkorgen. Här finns gott om både trattkantarell och Karl Johansvamp.

Grottan

Djupt nere i berget vilar fladdermössen vintertid. De övervintrar i Balsbergsgrottan som är en av Skånes största grottor. Det är ett grottsystem med över 200 meter av grottsalar och gångar. Grotterna är naturliga, bildade genom att vattnet löser upp kalkberget, men har utvidgats genom kalkstensbrytning.

Vattenfladdermus är den vanligaste arten som övervintrar i grotterna men även andra arter hittar hit, exempelvis den hotade barbastellen. Sommartid kan man besöka grottan men under perioden 15 oktober – 15 april är grottan stängd för att undvika att störa fladdermössens dvala.

Om reservatet

- Bildat 2006.
- 287 hektar
- Natura 2000-område

Sevärt Utsikten från höjden, bokskogen

Sällsynt Fladdermöss och vedlevande insekter

WGS 84 lat 56.1050 long 14.1872

För besökaren

- Toalett (tillgänglighetsanpassad)
- Grillplats (tillgänglighetsanpassad)
- Bord och bänkar (tillgänglighetsanpassad)

Vägbeskrivning

Reservatet ligger i Kristianstad kommun. Strax söder om Fjälkestad går en skyltat väg in till Balsberget och parkeringen ligger i skogskanten. Du kan också nå naturreservatet via den cykelled som går runt Råbelövssjön. Närmaste hållplatsen är *Balsby Moltareliden*.

28 Boarps hed

Den vackra ljungheden strax utanför Linderöd är en bit levande kulturhistoria. Här kan du vandra i de öppna hedar som täckte stora delar av Linderödsåsen på 1700- och 1800-talet. Traditionell skötsel genom bete och bränning håller området öppet och kortbevuxet. När ljungen blommar i augusti lyser de mjuka kullarna i lila toner.

Vidsträckt Ljunghedar

Ljunghed var förr en vanlig naturtyp på sandiga, grusiga och näringsfattiga marker men är i dagens landskap en sällsynthet. De var resultatet av den skogsskövling som skedde under 1600-talet. Naturreservatet Boarps hed utgör bara en fjärdedel av den Ljunghed som låg vid Boarp i slutet av 1700-talet. Ljunghederna användes förr som betesmark och i skötseln ingick också att bränna heden med jämna mellanrum. Askan gav näring åt de magra markerna och Ljungplantorna som överlevde branden kunde skjuta nya skott.

Slättegubbe och klockljung

Över bergrunden av granit ligger ett tunt,

magert jordlager och fältskiktet domineras av ljung och gräs. Här växer blommor som slättegubbe, liten blåklocka, svinrot, och ängsvädd. I de fuktiga svackorna mellan kullarna trivs tranbär, odon och klockljung.

De blommande växterna och speciellt Ljung som blommar i augusti, lockar till sig många insekter och fjärilar. Man kan också hitta både blåbär och lingon på heden.

På kullen Högabjär, 183 meter över havet, ser man ut över det småkuperade landskapet med sina mjuka kullar.

Om reservatet

- Bildat 1976.
- 30 ha.
- Natura 2000 område

Sevärt Ljungheden

Sällsynt Ljungögontröst

WGS 84 lat 55.9313 long 13.7780

För besökaren

Informationsskylt.

Vägbeskrivning

Reservatet ligger i Kristianstad kommun. Från väg E22 är det skyltat mot naturreservatet Boarps hed några kilometer sydväst om Linderöd. På småvägar tar man sig fram till parkeringen intill heden. Närmaste busshållplats är *Linderöd*, cirka fem kilometer bort.

29 Dunderbäcken

Dunderbäcken delar upp sig i flera bäckfåror som slingrar sig fram genom naturreservatet som ligger på Linderödsåsens nordsluttning. I trädens skugga, i den fuktiga miljön finns gott om svampar, mossor och snäckor, många av dem sällsynta och utrotningshotade.

Frodiga lövskogar

Större delen av reservatet är skogsbevuxet. Namn på gårdar i närheten, Lille Böke och Böde Gård vittnar om att här har växt bok under lång tid. Längs bäcken ligger också sumpskogar med klibbal och ask.

Artrika miljöer

Dunderbäcken är känd för sin rika svampflora, här kan man hitta både vanliga matsvampar och mer sällsynta rariteter. Här finns en hög biologisk mångfald med många mossor, flugor och snäckor. Det beror på den kalkrika, näringsrika jorden. Dessutom bidrar källflödena och bäckfåror till en hög luftfuktighet vilket gett upphov till en intressant lavflora.

Ett grön trädkorridor

Genom reservatet går den gamla järnvägs-vallen som idag är omvandlad till en cykelled mellan Kristianstad/Degeberga och Maglehem. På sommaren är det som att cykla genom en grönskimrande tunnel. I sydvästra delen ligger en betesmark som betas sedan 2006. På den lilla kullen, Tranekull, i betesmarken har man fin utsikt över Kristianstadsslätten.

Om reservatet

- Bildat 2005.
- 26 ha.
- Natura 2000 område

Sevärt bokskogen med vårblommorna

Sällsynt svampfloran

WGS 84 lat 55.8027 long 14.1439

För besökaren

Cykelled. Markerade stigar.

Vägbeskrivning

Naturreservatet Dunderbäcken ligger i Kristianstad kommun, söder om Degeberga. Kör söderut på väg 19 från Degeberga. Mitt emot där väg 118 svänger av till vänster ligger reservatet några hundra meter in på höger sida om vägen. Närmaste hållplats *Olserödvägen* eller *Österlia by*.

30 Fjälkinge backar

Fjälkinge backe höjer sig ca 100 meter över den omgivande Kristianstadslätten. Från toppen har man en storslagen utsikt och lär en klar dag kunna se ända till Stenshuvud.

På själva kullen växer tall men också en hel del bok, ek, fågelbär och annan lövskog. En vältrampad stig leder runt backen, i skogsbrynet ut mot de omgivande öppna markerna. På försommaren ackompanjeras vandrigen av en ivrig fågelkör. Om man inte vill ta sig uppför den branta och steniga stigen till toppen, så får man ändå många vackra utsikter på sin väg runt.

Blommande betesmarker

Eller också kan man gå ut i de artrika betesmarkerna runt kullen, längs södra delen av leden finns flera stängselövergångar. Här ute blommar backsippan rikligt på våren, för att senare avlösas av mandelblom, backtimjan och backnejlika.

Vid kullens kant rinner två naturliga kalkkällor fram, en i skogens bryn i nordväst och den andra ute på den öppna betesmarken i söder. Den i söder används fortfarande för att ge betesdjuren vatten.

Spännande geologi

Urbergskullen Fjälkinge backe har en ganska speciell historia. Själva berget bildades långsamt för några hundra miljoner år sedan. Kontinentalplattan som Sverige ligger på, befann sig då långt söderut, det var varmt och fuktigt.

Just vid Fjälkinge backe var berget motståndskraftigare mot de krafter som långsamt men envist får hårt berg att vittra till lera. Ett restberg bildades, som höjde sig över det omgivande urberget. Långt senare, för

cirka 100 miljoner år sedan, svallade Krittidens hav över Skåne och restberget bäddades så småningom in i det tjocka lager kalksten som fortfarande täcker den omgivande slätten. Andra höjder i närheten som har samma historia är t ex Lilles backe, Kjugekull och Vångaberget.

Om reservatet

- Bildat 1968.
- 186 ha.
- Natura 2000 område

Sevärt Fantastiska vyer

WGS 84 lat 56.0555 long 14.2768

För besökaren

Toalett.

Vägbeskrivning

Fjälkinge backe är beläget ca 7 km öster om Kristianstad, strax norr om Fjälkinge i Kristianstad kommun. Reservatet nås enklast från vägen mellan Fjälkinge och Österslöv, där vägvisare anger infarten till parkeringen. Man kan också nå reservatet till fots från Fjälkinge. Närmaste hållplats *Fjälkinge*.

31 Kullaskogens reservat

Idag är det långt mellan hus och byar i Kullaskogen men längs stigar och leder finns lämningar kvar från de människor som en gång i tiden levde här. De var mångsysslare som tog till vara det som marken och skogen erbjöd. Skogen är fylld av rester av det gamla bondelandskapet med tjärdalar, kolbottnar och små odlingslotter insprängda i skogen. I Kullaskogen hittar du tre naturreservat; Sporrakulla, Dalshult och Grävlingabackarna.

Kullaskogens historia

Skogen såg annorlunda ut förr i tiden. Markerna var del av de vidsträckta utmarksområden som användes till bete. På 1700- och 1800-talet bestod skogen av tall med inslag av lövträd. Den var betydligt glesare än idag med gläntor och träd i olika åldrar. De senaste hundra åren har granen ersatt tallen, och den har även planterats på mark som förr i tiden var odlad.

De fyra gårdarna i Kullaskogen, däribland Sporrakulla och Dalshult, låg i de bördigaste

delarna av Kullaskogen. Runt gårdarna fanns markerna som användes till odling, slåtter, och bete på sensommaren. Bok och ek var viktiga som föda åt gårdarnas svin. I protokoll från 1671 berättas att Sporrakulla hade fem ollonsvin och Dalshult hela 90 ollonsvin. Idag är två av gårdarna, Dalshult och Sporrakulla, naturreservat.

Minnen från Kullaskogens invånare

Runt gårdarna finns det idag kvar många rester från det gamla kulturlandskapet. Hamlade träd och fågator är minnen från tiden då Dalshult och Sporrakulla var fyllda av människor och djur. I Dalshult finns även rester av terrassodlingar, ett sätt att utnyttja de sluttande markerna till odling.

Bönderna i Kullaskogen var verkligen dåtidens entreprenörer. Marken var mager och det krävdes att bönderna hade andra sysslor vid sidan av jordbruket för att kunna överleva. Det finns rester från deras arbete med att tillverka kol och tjära i markerna kring gårdarna liksom ruiner av kvarnar och stenbrott. På somrarna håller Glimåkra hembygdsförening Sporrakulla öppen för besökare men året om är du välkommen att besöka gården på egen hand och kanske äta matsäcken på gårdsplanen. Rodatorpet är ett gammalt soldattorp som varit uppställt på regementet i Kristianstad i 60 år innan det återbördades till Kullaskogen på 2000-talet.

Grävlingabackarna

Grävlingabackarna är exempel på de magra markerna i Kullaskogen. Det var förr en gles skog med tall och lövträd men redan under 1600-talet började granen vandra in från norr och bok från söder. Granskogen angreps i början av 2000-talet av granbarkborren, vilket gjorde att de flesta granarna dog. Nu är skogen ett smörgåsbord för hackspettar och andra organismer.

I Grävlingabackarna är tanken att skogen ska få utveckla sig fritt. Vilket träd som kommer vinna – boken eller granen - vet vi först om hundra år. Men det är inte ett naturreservat som lämpar sig för besök, det finns många döda träd som kan falla över besökaren. Ta hellre en utflykt till Sporrakulla och Dalshult.

Om reservatet

- Grävlingabackarna 24 ha, bildat 2009
- Dalshult 56 ha, bildat 2009
- Sporrakulla 24 ha, bildat 2010
- Sporrakulla är Natura 2000

Sevärt De hamlade träden vid Sporrakulla och fägatan vid Dalshult

WGS 84 lat 56.2888 long 14.2420

För besökaren

Markerade stigar. Skåneleden. Toalett. Grillplats.

Vägbeskrivning

De tre naturreservatetn ligger i Östra Göinge kommun, nordost om Sibbhult. Kör från Sibbhult mot Lönsboda. Efter 2,5 km sväng till vänster vid skylt (naturreservat) och fortsätt 2 km till parkeringen vid Sporrakulla. Hållplats *Sibbhult*.

32 Ljungryda-Östafors

På gränsen mellan Skåne och Blekinge rinner Holjeån, slingrande sig mellan höga, skogsklädda bergsryggar. Naturen är dramatisk med forsande vatten och skarpa, getryggsformade rullstensåsar. Har man tur kan man nere vid ån få syn på kungsfiskare, strömstare eller forsärla som letar mat i strömmarna.

Ta en tur in i Blekinge

Naturen känner inte av några gränser och reservatet breder ut sig på båda sidorna av gränsen mellan Skåne och Blekinge. Det är ett omväxlande landskap med skiftningar mellan skog och öppna marker. De branta sluttningarna är klädda med lövträd som bok, avenbok och ek. Utmed åkanterna finns på många ställen en bård av al.

Kulturhistoria

Holjeåns dalgång har fungerat som väg genom området allt sedan istiden. Människan bosatte sig här redan under stenåldern för 5 000 år sedan. Det finns en stor mängd av gravar och rester från boplatser. Väl synliga i landskapet ligger många gravhögar från bronsåldern och allra störst är den så kallade Kungagraven. Den ligger i Blekinge, strax norr om länsgränsen. Den är 20 meter i diameter och mer än 3 meter hög.

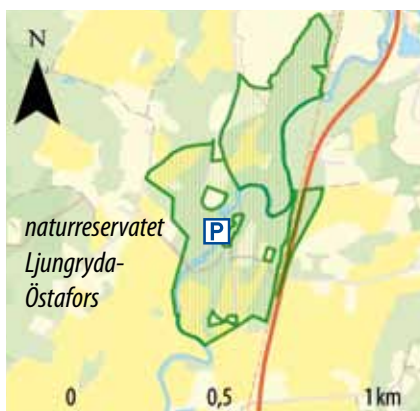
Det finns även spår av människans arbete med jorden. Här i dalgången kan man fortfarande uppleva de gamla vägarna, hitta rester av odlingsterasser och hamlade träd. Dessa träd känner man igen på att de förgrenar sig en bit upp på stammen i många mindre stammar. Här tog man löv och grenar till foder och virke en gång i tiden. Ett kärr, som utgör en utlöpare av ån, användes fram till mitten av 1900-talet som äng och det frodiga gräset blev vinterfoder åt djuren.

Ett rikt vatten

Holjeåns slingrande lopp, med sträckor av lugna vatten omväxlande med forsar, skapar förutsättningar för en stor artrikedom i både vattnet och på land. Här finns stora bestånd av kungsbräken, en storvuxen ormbunke som

också kallas safsa. I ån finns många fiskarter, som öring, elritsa, bäcknejonöga, ål och gädda. När kraftverksdammarna vid Östafors revs hösten 2007 var vägen öppen för fisk att simma upp i det forsande vattnet. Lax och laxöring vandrar upp i Holjeån från Ivösjön och har setts ända upp vid Olofström.

Åns forsar har utnyttjats som kraftkälla för kvarnar, sågar och en spikfabrik. På 1920-talet lät bankdirektör Ekman dämna upp Holjeån och en spikfabrik anlades vid Östafors bruk. Här tillverkades mer än 100 ton spik om året. Vattenkraftsutvinningen upphörde vid Östafors på 1960-talet. De flesta byggnader har rivits men det finns fortfarande många spår kvar, bland annat spikfabrikens skorsten och ett renoverat transformator torn.

Om reservatet

- Bildat 1985.
- 27 ha, varav 19 i Skåne
- Natura 2000 område

Sevärt Den forsande ån

Sällsynt Safsa (kungsbräken)

WGS 84 lat 56.2131 long 14.5160

För besökaren

Markerade stigar. Eldplats. Vindskydd.

Vägbeskrivning

Naturreservatet Ljungryda-Östafors ligger på gränsen mellan Blekinge och Skåne på vägen mellan Olofström och Näsium. Närmaste hållplats Östafors.

33 Näsums bokskogar

En gång i tiden gick boskapen och betade bland klippblock och branter i Ryssbergets skogar. Den karga marken på berget är idag en spännande naturskog där träden ska få rå sig själva. Här finns stillheten bland mossbeklädda stenblock och stora träd.

Namnet Ryssberget kommer från ordet "ris" som betyder småskog eller snårskog. Det ger oss en fingervisning om att här växte inte frodig bokskog utan den näringsfattiga, tunna jorden gjorde att skogen växte dåligt.

Skogens historia

Skogen på Ryssberget har varit gemensam mark för byarna kring berget sedan medeltiden. Det var först på 1800-talet som marken delades upp mellan enskilda gårdar. Utmarken kallades den del av byns ägor som inte användes till åker eller äng. Här betade byns djur och man tog ut virke och bränsle ur skogen. Skogsbruket på denna tid var inte så intensivt som dagens skogsbruk och skogen var gles med träd i olika

åldrar. Spår av att skogen har använts som betesmark syns på trädens utseende. Flerstamiga träd bildas ofta när djuren betar på unga träd. På flera ställen i de forna hagmarkerna kan du hitta inhägnader i form av stengården.

En varierad naturskog

Idag får skogen leva sitt egna liv och utveckla sig till en slags natururskog. Träden får ligga kvar där de faller och resultatet kommer bli en variationsrik skog. Stora delar av reservatet är fattig hedbokskog men här finns också andra trädslag som ek och hassel. I de fuktiga delarna dominerar alsumpskog och kärr. Den biologiska mångfalden i skogen är hög.

Det beror dels på att skogen har en lång

historia, men också på den variation i skogsmiljöer som uppstår bland skogsbranter, klippor och fuktiga stråk. Skogen hyser många ovanliga mossor, och lavar.

Upplev fornminnen under dina fötter

Från parkeringsplatsen i väster har man möjlighet att vandra fram på ett äkta fornminne, en så kallad hålväg. Det är resterna av den väg över berget, på sina ställen kantad av stengärden. Vägen har använts i århundranden. Här har människor vandrat fram och tillbaka mellan byarna och hjulspåren efter vagnar dragna av oxar och hästar syns än idag.

Om reservatet

- Bildat 2010.
- 85 ha.
- Natura 2000 område

Sevärt hålvägen i skogen

Sällsynt Klippfrullania

WGS 84 lat 56.1724 long 14.5178

För besökaren

Markerade stigar. Rastplatser. Skåneleden.

Vägbeskrivning

Näsums bokskogar ligger i Kristianstad kommun, nära tätorten Näsüm. Parkeringen ligger i reservatets västra del, i Näsums östra utkant. Närmaste hållplats *Amadeus backe*.

34 Osby skansar

Idag är Osby skansar en lugn oas där man kan njuta av bokskogens stillhet. Men här utspelades sig en gång i tiden bittra gränskrig. Högt uppe på åsen anlade danskarna 1611-1613 en försvarsanläggning för att kunna kontrollera vägen mellan Sverige och Danmark som gick just här vid Osbysjön. Från skansen bevakade göingebönderna de vadställen över Helge å som låg nedanför.

Från hagmarker till hedbokskog

Osby skansar, eller som det också kallas Sibbarps skans, ligger bara ett par kilometer söder om Osby mellan Osbysjön och Helge å. Naturskyddsföreningen köpte redan 1916 in marken och det skyddades först som naturminne 1921 och sedan som reservat 1928.

Tidigare var området del av ett öppet odlingslandskap. I ljungbevuxna, steniga backar med enstaka ekar gick boskapen och betade. När betet upphörde växte markerna

igen. Träden vandrade in och idag är skogen en variationsrik bokskog. Här och där står en enbuske kvar och vittnar om tiden då boskapen formade landskapet. På de näringsfattiga moränmarkerna dominerar blåbär och kruståtel.

I mitten av skogen ligger ett fuktigare område där det växer björksumpskog med ett par vattenspeglar mellan träden. I den östra delen av reservatet ligger en liten topp där urberget av grårod granit går i dagen. Härifrån

har man en vacker utsikt över Osbysjön.

Striden vid skansen

En dag i september 1657 kom en grupp svenskar ridande söderifrån. De hade varit nere i Skåne och var nu på väg hem. Här vid Sibbarps skans mötte de danskarna och deras befälhavare Knud Ulfeldt. En bitter strid bröt ut med många döda på båda sidorna. En minnessten är rest på platsen för att hedra de stupade, däribland Knud Ulfeldt.

I det allra sista dansk-svenska kriget intog svenskarna skansen 1677 från de göingebönder som Christian IV satt att försvara gränsen. Idag ligger resterna av skansen kvar

inne i skogen. I skansens mitt ligger två gamla odlingsrösen med sten och enstaka träd växer upp mitt i skansen.

Hembygdsgård och gamla slättermarker

Vid reservatets sydvästra gräns ligger en hembygdsgård. Det är en gammal ryggåsstuga från 1600-talet som flyttats hit från Stafshult. Om man blickar över Helge å ser man ut över Hasslaröds ängar. Det är översvämningssmarker som en gång användes som slättermark men som idag sakta växer igen.

Om reservatet

- Bildat 1928.
- 7 ha.
- Natura 2000 område

Sevärt resterna av den gamla skansen

WGS 84 lat 56,4328 long 12, 5754

För besökaren

Toalett vid hembygdsgården.

Vägbeskrivning

Osby skansar, som också kallas Sibbarps skans, ligger i Osby kommun. Det ligger strax söder om Osby på Hässleholmsvägen just där Helge å rinner in i Osbysjön. Här finns en parkeringsplats anlagd. Reservatet kan även nås från parkeringsplatsen vid hembygdsgården. Hållplats *Sibbarps skans*.

35 Ubbalt

På sydöstra sidan av Vittsjön ligger skogsklädda åsar med gammal bokskog. Här kan man njuta av stillheten och den friska luften tillsammans med hackspettar och småfåglar.

Rullstensåsar och bokskogar

Hela området kring Vittsjön är småkuperat. Här ligger branta rullstensåsar tätt intill varandra med ryggarna spretande åt olika håll. Största delen av reservatet är klätt med bokskog. I de äldre delarna av skogen där träden är en bra bit över 100 år finns en rik moss- och lavflora. Här hittar man den ovanliga lunglaven. Den fungerar som signalart för värdefull skog. Hittar man den i skogen så är det tecken på att skogen har funnits här under lång tid och att den fått stå orörd. Ofta finner man många ovanliga arter tillsammans med lunglaven.

Bada, grilla och vandra

Det finns rika möjligheter till både korta

och långa vandringar i skogen. Här finns ett flertal olika stigar och nere vid sjön finns både badplats och vindskydd med grillplats. Skåneleden går genom reservatet.

Gamla kvarnbyggnader

Intill reservatet i en mycket vacker miljö ligger Ekholmens såg och Gundrastorps mjölkvarn, vars dammverk är byggnadsminne. Byggnaderna ligger på ömse sidor om Vieån, som här bildar gräns mellan Verums och Vittsjö socken. Sitt nuvarande utseende fick byggnaderna på 1870-talet men kvarnplatsen är omtalad redan i mitten av 1600-talet.

Om reservatet

- Bildat 1977.
- 82 ha.
- Natura 2000 område

Sevärt sjön och den gamla kvarnen

Sällsynt lunglav

WGS 84 lat 56.3517 long 13.7027

För besökaren

Markerade stigar. Skåneleden. Rastplats. Badmöjligheter i Vittsjön.

Vägbeskrivning

Reservatet är beläget ca 4 km öster om Vittsjö i Hässleholms kommun. På vägen mellan Vittsjö och Verum viker man av norrut mot Gundrastorp, efter ca 700 m finns parkeringsplats.

36 Åraslövs mosse

Gör en utflykt till våtmarker, fuktängar och sumpskog med chans att uppleva hela tretton olika arter av orkidéer. Åraslövs mosse med sina kärr och fuktiga lövskogar är en rest av ett mycket större våtmarksområde utanför Vinslöv. Ta spången ut på myrmarken och leta köttätande växter.

Ett kärr är inte bara ett kärr

Fattigkärr, rikkärr, extremrikkärr – det finns många typer av kärr och det är främst artrikedomen som skiljer de olika typerna av kärr åt. Ju mer mineraler det finns i marken kring våtmarken desto rikare blir florán. Rikkärr kallas artrika men näringsfattiga myrmarker. Dessa våtmarker har många växter som inte finns i de vanligare fattigkärren. I de allra kalkrikaste områdena med höga pH-värden bildas extremrikkärr.

Åraslövs mosse är en mosaik av olika kärrtyper och den biologiska mångfalden är därför både varierad och rik. Naturreservatet har en fantastisk orkidéflora där de vanligare arterna som Jungfru Marie nycklar och Sankte Pers nycklar växer tillsammans med mer sällsynta arter som flugblomster och kärrknipprot. Åraslövs mosse är en av få lokaler i Skåne där man hittar stora mängder vaxnycklar, en gul underart av orkidén ängsnycklar.

Vaxnycklar

Tätört

Spångade leder och rika lövskogar

På spångade leder kan man ta sig ut i de fuktiga markerna och njuta av orkidéer och andra våtmarksväxter. Här lurar den köttätande växten tätört på förbiflygande insekter som den fångar med sina klabbiga blad. Arten kallas också hårgula eftersom den förr användes för att ge håret en guldgul lyster.

Inne bland träden i Årslövs ängskogar växer en rik lundflora med arter som grönvit nattviol, skogsknipprot, myskmadra och jätterams.

Vitfläckig guldvinge

Om reservatet

- Bildat 2001.
- 62,3 ha.
- Natura 2000 område

Sevärt ängen med orkidéer

Sällsynt sotnäsfjäril

WGS 84 lat 56.0873 long 13.9443

För besökaren

Markerade leder, delvis spångade.

Vägbeskrivning

Naturreservatet ligger i Hässleholms kommun, sydost om Vinslöv. Det nås via en mindre väg från Vanneberga vid väg 21 i riktning österut till en parkeringsplats i reservatet.

37 Äspet

Vid kusten inne i Åhus samhälle, strax söder om Helgeåns norra utloppsarm, ligger naturreservatet Äspet. Reservatet är en del av ett kustdynlandskap, som sträcker sig från Åhus och mer än två mil söderut. I den södra delen av reservatet finns mäktiga dyner som når upp till 20 meter över havet.

Lavrik tallskog

I väster, in mot bebyggelsen, ligger en gammal kronopark. Det är en moss- och lavrik tallskog som en gång planterades för att binda flygsanden. Idag finns höga naturvärden i skogen, främst när det gäller lavar och insekter. Vid Kungslunden i reservatets mitt växer bok- och ekskog. Hela området genomkorsas av promenadstigar.

Det går fint att kombinera naturupplevelsorna med ett strandbad när man besöker Äspet. I naturreservatets södra del, vid Snickarehaken, ligger en allmän badplats nere vid havet. Här övergår tallskogen i öppna dyner med strandråg och sandrör.

Fåglarnas reservat

Längst ut mot havet, vid Helge ås mynning, ligger ett vassbevuxet grundområde med en stor lagun, Korran, samt öppen sandstrand. Detta område är vikt åt fåglarna. Speciellt på sensommaren och hösten är platsen fylld av vadare och småfåglar som stannat till på väg söderut.

I lagunområdet och på sandrevlarna häckar bland annat småtärna och skärfläcka. Denna del av reservatet är fågelkyddsområde med beträdnadsförbud 15 mars och 30 september. Men det finns två fågeltorn som man når från parkeringsplatsen nere vid havet i östra delen av reservatet.

Om reservatet

- Bildat 1963.
- 113 ha.
- Natura 2000 område

Sevärt de höga sanddynerna

Sällsynt skärfläcka

WGS 84 Äspet lat 55.9232 long 14.3019 och
fågeltornet lat 55.9192 long 14.3201

För besökaren

Markerade stigar. Fågeltorn.

Vägbeskrivning

Utgå från väg 118 som går genom Åhus. Kör söderut och ta av mot Äspet och passera Helge å över bron. Tag därefter vänster in på Ävägen. Efter 2,6 km nås en P-plats på vänster sida. Hållplats Åhus Äspetvägen.

38 Kulturreseptatet Örnänäs

Mitt inne i den djupa skogen ligger ett levande minnesmärke över människans arbete på en gård i nordöstra Skånes skogsbygd. Örnänäs har funnits som gård i femhundra år och markerna här bär på otaliga spår från området odlingshistoria under framför allt 1800- och 1900-talet.

Fägata vid Örnänäs

Skånes enda kulturreseptat

Örnänäs är Skånes enda kulturreseptat. Här skyddas inte bara naturen utan hela den kulturhistoriska miljön med landskap, hus, kunskaper och traditioner. Kulturreseptatet Örnänäs invigdes 2006 och här vill man visa utvecklingen för en gård i skogslandskapet. Vi får möjlighet att uppleva hur både boendemiljön och landskapet kan ha tett sig för över hundra år sedan.

Den gamla bondeskogen

I Örnänäs finns också ett av de bästa exemplen på de bondeskogar som växte fram i skogsbygden vid 1900-talets början. Det var skogar som uppfyllde bondehushållets olika behov. I skogen tog man virke till husbyggen och

gårdsgårdar, ved till att värma sig med, foder till djuren och här gick korna och betade. Skogen var betydlig mer varierad än dagens skogar. Här fanns träd och buskar av olika ålder blandat med gräsbevuxna gläntor.

Örnänäs gård

Örnänäs var ursprungligen en ensamgård, men den delades i två gårdar vid 1800-talets början. En av gårdarna övergavs senare på 1930-talet och sedan dess finns återigen bara en gård här. Det finns dock många lämningar efter den övergivna gården, liksom efter torp och andra byggnader som tidigare har funnits på platsen. Det finns också odlingsrösen och andra spår som visar var de gamla flikiga åkrarna tidigare låg. Större delen av området hålls idag öppet

genom bete och 2012 återinfördes även skogs-bete i bondeskogen.

I den gårdsnära marken finns gott om äldre, hamlade träd som lind, ask och björk. Hamling av träd gjorde man för att få in foder till djuren. Man tog ned grenar med löv på sensommaren som fick torka och fungera som vinterfoder.

Trollatorpet

Under gården i Örnans lydde ett flertal torp. Det enda av dem som finns kvar idag är Trollatorpet, som har varit bebott sedan åtminstone 1740. Trollatorpet är fint beläget vid sjön Farlängen ett par km sydväst om Örnans gård. Här finns också kulturresevatets äldsta byggnader. Markerna runt Trollatorpet hålls idag öppna genom bete.

Trollatorpet

Om resevatet

- Bildat 2006.
- 70 ha

Sevärt Trollatorpet

Sällsynt bondeskogen

WGS 84 lat 56.3157 long 14.3028

För besökaren

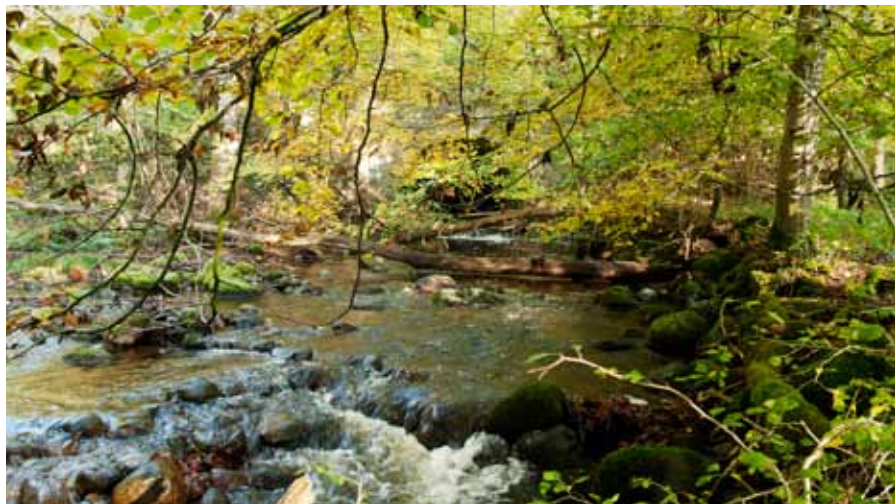
Informationstavla och broschyr.

Vägbeskrivning

Kulturresevatet Örnans ligger i Osby kommun, på vägen mellan Sibbhult och Lönsboda. Avfarten, som är skyltad, till resevatet ligger strax söder om Grimsboda. Trollatorpet ligger ett par kilometer från Örnans vid sjön Farlängen.

39 Borstbäcken

Borstbäcken rinner ned genom den trädklädda ravinen på sluttningen norr om Vombsjön. Det är kanske inte många som känner till platsen men för fuktälskande svampar och mossor är detta ett eldorado. Här finns så många sällsynta och hotade arter att vi inte har plats att räkna upp dem alla. Det klara, rena vattnet i bäcken hyser också många ovanliga insekter och fiskar.

Rikt på svamp

Ravinen bildades troligen under isens avsmältning för 15 000 år sedan. Den skär genom lerskifferplatån och är idag en lövklädd bäckravín. Skogen är fylld av svampar med fantasieggande namn som pelargonrika, piggvårtskräling och blå lökspindling. Naturreservatet räknas som en av Skånes artrikaste svamplokaler. På våren blommar ramslök, vitsippor och gullpudra.

Den fuktiga dalgången är också hem till en sällsynt släkting till gullvivan. Det är lundvivan som bara finns på ett fåtal platser i Sverige, däribland branterna ned mot Vombsjön. Det var troligen munkarna på Övedskloster som på medeltiden förde in lundvivan till Sverige.

Lundvivan blev 1958 klassad som naturminne, i hela området kring Övedskloster, drygt 50 år innan Borstbäcken blev naturreservat.

En bäck av yttersta klass

I bäcken kan man se silverstänk blixtra till på botten. Det är småfisk som storspigg, småspigg och elritsa som snabbt simmar mellan stenarna i bäcken. Borstbäckens rena vatten håller hög kvalitet vilket gör bäcken till hemvist för många sällsynta snäckor, dagsländor och bäcksländor. Det skuggiga läget med vatten som forsar över stenar gynnar vattenlevande mossor. På stenarna kan strömstaren vila benen bland forsmossa och bäcknäbbmossa.

Slaget vid Borst

På 1600-talet var Borstbäcken plats för en blodigt slag. Vid ett vadställe över Borstbäcken stred svenska soldater till häst mot den danske armén. Svenskarna hade varit runt och plundrat herresäten kring Övedskloster och Hjuläröd för att få mat till den svenska armén. Den danska armén hade tvångsinkallad skånska pojkar och män för att försvara Skåne mot svenskarna och vid Borstbäckens kalla vatten möttes de femhundra skåningarna 300 svenska ryttare. Många skadades och dödades på båda sidorna denna marsdag 1644. Svenskarna stod som segrare när slaget var över.

Lundviva

Om reservatet

- Bildat 2009.
- 46 ha.
- Natura 2000 område

Sevärt bäckravinen

Sällsynt lundviva

WGS 84 lat 55.7086 long 13.5905

För besökaren

Reservatet har inga markerade stigar.

Vägbeskrivning

Naturreservatet Borstbäcken ligger i tre kommuner: Eslöv, Hörby och Sjöbo. Du hittar det på Vombsjöns norra sida på vägen mellan Harlösa och Sjöbo.

40 Bäckhalladalen

Strax norr om Simrishamn ligger vackra naturbetesmarker. De tillhörde en gång i tiden det gemensamma utmarksbetet för byarna i närheten. Platta berghällar där vinden och isens spår finns kvar varvas med lövklädda sprickdalar och buskrika gräshedar. I buskagen med slån, hagtorn, rosor och hassel lever den hemlighetsfulla hasselmusen tillsammans med de lysande, gröna lövgrodorna.

Unik geologi

Berggrunden består av sandsten som bildades under kambrium för 500 miljoner år sedan. På flera ställen i reservatet är jordlagret så tunt att berghällan kommit fram. Här kan man se spännande spår från den tid då berggrunden bildades. Här finns stora och välbevarade böljeslagsmärken, förstenade vågrörelser i sanden på botten av havstranden.

Man kan också hitta isräfflor, spår av frostsprängningar och blankslitna stenar från den tiden då ismassorna smälte undan för 15 000 år sedan. I de högre delarna av reservatet har man en fin utsikt över kustlandskapet och Hanöbukten.

Omväxlande vegetation

Vegetationen skiftar mellan torra och fuktiga lövskogsdungar, betesmarker med kärr och kala berghällar. Floran i Bäckhalladalen är artrik, här finns mer än 250 växter. På de torra ängarna växer backsippa och slättergubbe och de kalkrika fuktängarna finns majvivor och orkidéer. De många småvatten som finns i reservatet gör att här är gott om groddjur. Förutom lövgrodan kan man på våren höra klockgrodan spela i vattnen. De buskrika

markerna är hem för hasselmusen, här finns en av Europas tätaste hasselmuspopulationer.

Bäckhalladalen ligger strax norr om Simrishamn och i den sydöstra delen som gränsar till tätorten finns motionsslingor med elljusspår och grillplatser.

Om reservatet

- Bildat 1992.
- 140 ha.
- Natura 2000 område

Sevärt förstenade vågmärken

Sällsynt hasselmusen

WGS 84 lat 55.5759 long 14.3194

För besökaren

Grillplats. Toalett. Bord och bänkar. Elljusspår.

Vägbeskrivning

Bäckhalladalen är beläget ett par km NNV om Simrishamn. Kör söderut från Simrishamn mot Ystad, strax utanför Simrishamn, sväng norrut mot Gröstorp och Gladsax. I Gröstorp, ta andra avtagsvägen mot norr (höger), efter ca två km är du framme.

41 Drakamöllan

Drakamöllan, och det intilliggande reservatet Kumlan är ett vidunderligt landskap med vidsträckta gräshedar, unika sandstäppsmiljöer och dungar av frodig bokskog. Här har ett ålderdomligt odlingsystem med långa perioder av vila skapat en unik naturmiljö med mycket speciell flora. I backarna blommar väldoftande sandliljor och på sensommaren lyser heden av ljungens lila blommor.

Ålderdomligt jordbruk skapade liv i kullarna

De sandiga kullarna som mjukt böljar fram bildades när inlandsisen smälte bort. Människan lärde sig tidigt att utnyttja de lättarbetade markerna för odling. Och när träden höggs ned för att hålla alunbruket i Andrarum vid liv blev området än mer öppet.

Men markerna var inte tillräckligt näringsrika för att kunna odlas varje år. Istället infördes trädesjordbruk där området, efter ett par år med råg och bovete, fick vila. Ibland kunde dessa viloperioder vara upp till 10-20 år., och då utnyttjades området som betesmark.

Resultatet blev en artrik miljö där växter, svampar och djur som trivs i mosaiken med öppna sandblottor och blommande vegetation fått livsrum. Nektarfyllda blommor lockar till sig fjärilar och här hittar man bland annat den sällsynta svartfläckiga blåvingen. För att inte ljungen ska växa sig stor och ta över de öppna gräshedarna bränns varje år en bit av heden.

Sand och värme ger liv

De sandiga markerna har sina speciella arter – det märker man inte minst på namnet. Sandlilja, sandödlö och sandbi är arter som trivs i Drakamöllan och Kumlan. Dyngbaggar som månhornsbaggen är också sandälskare men kräver att det finns betesdjur på markerna.

Dyngbaggar utnyttjar spillning som föda och gräver ned den i gångar under spillningen. På kalkrika partier i Drakamöllan och det intilliggande naturreservatet Kumlan, hittar man den unika naturtypen sandstäpp. Den består av torra, trädlösa marker på kalkrik sandjord. Här växer tofsäxing, sandlilja och sandtimotej. Men om inte omrörning sker i marken urlakas kalken och arterna försvinner.

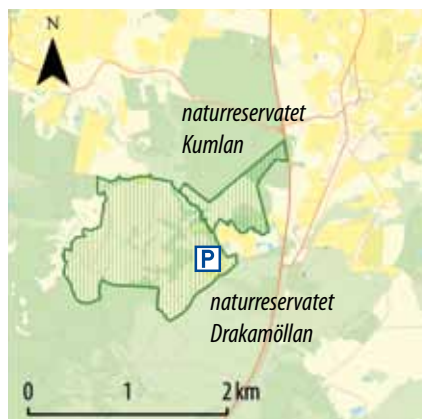
Sommargyllingens land

Här på Drakamöllan har man stora möjligheter att få syn på sommargyllingen. Den gulsvarta fågel känns nästan för exotisk för våra breddgrader. Tyvärr kan den vara svår att få syn på så kanske får man nöja sig med

Månhornsbagge

dess karaktäristiska vissling. Det är främst i lövskogspartierna och längs ån som man hittar sommargyllingen.

Om reservatet

- Drakamöllan 147 ha, bildat 1962.
- Kumlan 34 ha, bildat 1971, utökat 1976 och 2012
- Natura 2000 område

Sevärt de böljande ljunghedarna

Sällsynt svartfläckig blåvinge

WGS 84 lat 55.7596 long 14.1295

För besökaren

Markerade stigar. Bord och bänkar.

Vägbeskrivning

En km söder om Maglehem vid vägen mellan Degeberga och Brösarp ser du en sevärdhetssymbol som visar vägen till reservatet. Efter 500 m på en mindre väg kommer du till parkeringsplatsen och utgångspunkten för vandringsrundan, se vägvisningskarta. Busshållplats finns vid väg 19. Hållplats *Maglehem Sockenvägen*.

42 Gyllebo

Gyllebosjön ligger som en oas inbäddad i skogens grönska. Här finns möjligheter till både bad och vandring i lummiga ädellövskogar. Upptäck de spännande lövsumpskogarna längs Sjöstigen eller ha en picknick vid en av de iordningställda rastplatserna.

Hasselmus

Skogen

Skogarna kring Gyllebosjön innehåller många gamla träd och ett stort inslag av död ved. Det gör att här finns gott om vedlevande svampar, mossor och lavar, bland annat bokvårtlaven och den rosa lundlaven. I de fuktigare partierna, främst på den södra sidan av sjön, finns sumpskogar med klibbal, mindre kärr och små öppna vattenspeglar. I dessa småvatten kan man hitta större vattensalamander, långbensgroda och lövgroda.

Ett hem för hasselmusen

Den sällsynta hasselmusen trivs i buskmarker med hassel, björnbär och vildkaprifol. Det är inte ofta man får syn på det skygga djuret. Men när löven fallit på hösten kan man hålla utkik efter musens sommarbo gjort av löv, gräs och grenar. Hasselmusen själv spenderar vintern i djup dvala nere i sitt ombonade bo under trädets rötter.

Bad och fiske i Gyllebosjön

Gyllebosjön är Österlens största sjö. Det är en djup, klar sjö med mycket fisk. Här finns både inplanterade arter som gös och regnbåge och en naturlig fiskfauna med gädda, abborre och ål. Längs sjöbotten ligger "Munkaryggen", en

rullstensås. Genom Gyllebosjöns fiskevårdsområde finns det möjlighet att köpa fiskekort och hyra båtar i sjön. I sjöns östra del ligger en badplats med grillplats och toaletter.

Rid runt sjön

Det finns möjlighet att ta sig runt hela Gyllebosjön på hästryggen på småvägar och den speciellt anlagda ridstigen på sjöns norra sida. Här finns också en rastplats med plats för hästen.

Gyllebo slott och borgruin

På en holme i sjön, utanför själva naturreservatet, ligger Gyllebo slott och borgruin. Bebyggelsen på holmen härstammar från 1200-talet, en rest av den borg som Laurids Lauridsen Knob lät uppföra 1538-1544.

Om reservatet

- Bildat 2009.
- 128 ha.
- Natura 2000 område

Sevärt bokskogen runt sjön

Sällsynt hasselmusen

WGS 84 lat 55.6011 long 14.2020

För besökaren

Markerade stigar. Toalett. Grillplatser Bord och bänkar. Ridstig.

Vägbeskrivning

Gyllebo ligger i Simrishmans kommun. Ta av mot Östra Vemmerlöv från väg 11 mellan Simrishamn och Tomelilla. Norr om samhället finns en avtagsväg till vänster som är skyltad mot Gyllebo. Parkeringen ligger vid badplatsen vid sjöns östra strand.

43 Kronovalls store vång

Under många hundra år har området kring Kronovalls slott använts till bete och slåtter. Det har skapat den rika blomsterprakt som finns i Kronovalls Store Vång. Här hittar du kattfot, jungfrulin och slåttergubbe – blommor som har anor i det tusenåriga kulturlandskap som våra ängs- och betemarker består av.

Vidsträckta betesmarker

Naturreservatet Kronovalls Store Vång består av en mosaikartad betesmark med buskklädda kullar, och öppna betesmarker. I den glesa ädellövsskogen finns ett nästan parkliknande landskap med gläntor och gamla, vidkroniga träd. Speciellt värdefulla är de stora, gamla lindarna.

Lövgradans lekplats

På försommaren när de många blommande hagtornsbuskarna lyser vita är betesmarken full av liv. Lövgrodor leker i dammarna kring

naturreservatet. De har sitt hem i de buskrika under resten av året. Törnskatan häckar gärna i hagtornsbuskarna och staren flyger i skytteltrafik mellan sitt bo i den gamla eken och de öppna markerna där den hittar föda.

Fallna jättar

Här och där vilar en fallen trädjätte. Den gör nu sin sista, men kanske viktigaste, uppgift som bostad och föda åt vedlevande insekter och svampar. Träd som får vara kvar i skogen hela sitt liv är viktiga för den biologiska mångfalden.

Kattfot

Slåttergubbe

Om reservatet

- Bildat 2010.
- 50 ha.
- Natura 2000 område

Sevärt den trädklädda betesmarken

Sällsynt kattfot, granspira, slättergubbe

WGS 84 lat 55.6388 long 14.0431

För besökaren

Bord och bänkar. Markerade leder.

Vägbeskrivning

Kronovalls Store Vång ligger i Tomelilla kommun. Naturreservatet nås via en mindre väg, som viker av från landsvägen mellan Fågeltofta och Sankt Olof, strax väster om Kronovalls Vinslott.

44 Listarum

Den skogsklädda Listarumsåsen är en mäktig rullstensås som sträcker ut sig i det öppna slättlandskapet strax norr om Smedstorp. En gång i tiden var åsen klädd av öppna betesmarker med trädjättar. Idag kan man vandra i en grönskande skog fylld av fågelsång.

Skogsklädda åsar och öppna betesmarker

Områdets grusåsar bildades av de isälvsströmmar som gick fram över Skåne då inlandsisen smälte undan. Här låg på 1800-talet "Djura-backarne" – kullar med öppna, buskrika betesmarker och enstaka vidkroniga träd. Idag är åsarna skogsklädda och endast små områden med betesmarker och fuktiga kärrområden ligger insprängda i skogsmarken.

En skog i förvandling

Den hundraåriga skogen som domineras av ek och bok har fått växa fritt. Den har utvecklats till ett variationsrikt skogsområde med ett stort antal busk- och träarter. Här kan man idag hitta samtliga Sydsveriges vilda lövträd.

Skogen ska även i fortsättningen få möjlighet att utvecklas i sin egen takt med träd i olika åldrar. Genom att bevara döende och döda träd skapas livsrum för en mängd lavar, svampar och insekter. Inom reservatet finns skog av olika karaktär, däribland fuktiga björkkärr och områden som domineras av lind.

Vårens sång och blomsterprakt

Det är på våren som Listarums naturreservat är som vackrast. Marken är täckt av en rik vårflora med blåsippa, vårlök, nunneört och

den speciella fläckbladiga lungörten. Skogen är full av fågelsång. Här häckar lövskogens typiska sångare som svarthätta och grönsångare tillsammans med talgoxe, blåmes och nötväcka. På hösten kommer nötskrikan på besök på jakt efter nötter och bär.

Listarums naturreservat bildades på 1970-talet för att skydda åsarna från grustäkt. Reservatet består av tre områden som ligger med en knapp kilometers mellanrum på Listarumsåsen. Eftersom åsen sluttar mot nord och syd skapas olika mikroklimat med skillnader i temperatur och fuktighet på de två sluttningarna. Det gör att man kan hitta intressanta skillnader i växtligheten.

Vandra hit på Gårdslösaleden

Leden som startar i Smedstorp är en 12 km lång natur och kulturvandring och går igenom två av delområdena i naturreservatet Listarumsåsen. På köpet får man också Ljungavångens naturreservat, ett område där den sällsynta och hotade lökgrödan leker.

Om reservatet

- Bildat 1976 och 1979
- 60 hektar
- Natura 2000 område

Sevärt en lövskog med många arter

Sällsynt nötskrikan

WGS 84 östra parkeringen lat 55.5738 long 14.1112 och västra parkeringen lat 55.5687 long 14.0879

För besökaren

Markerade leder. Bord och bänkar.

Vägbeskrivning

Naturreservatet ligger i Tomelilla kommun, norr om Smedstorp. Ta vägen från Smedstorp mot St Olof. Parkering på västra sidan cirka 1,5 km norr om Smedstorps kyrka. Andra parkeringen når du genom att svänga vänster strax norr om kyrkan och sedan svänga höger efter en knapp km.

45 Sandhammaren

Längs Skånes sydöstra kust, mellan Löderup och Mälarhusen, ligger ett av de största och värdefullaste kustdynsområdena i landet. Området är till största delen skyddat genom reservaten Hagestad, Hagestad Järarna, Backåkra och Sandhammaren

Sand i ständig rörelse

Längs kusten löper en öppen sandstrand, som sommartid lockar till sol och bad. Stränderna längs sydöstra Skåne lever dock i ständig förändring. Vid stormigt väder utsätts Kåsebergaåsen – mellan Hammars backar och Löderup – för kraftig erosion. Havet har på senare år tagit mer än 200 meter strand vid Löderups strandbad och i Hagestads naturreservat. Sanden förs sedan av de kustnära strömmarna österut, bort mot Sandhammaren som därmed ständigt byggs ut.

Mer än bara sand i reservaten

Innanför stranden i Hagestad ligger öppna dynområden, ljung- och gräshedar, skogar och kärrmarker. De högsta dynerna finner man längs stranden öster om Tyge å som rinner genom reservatet. Stora delar av området är täckta av planterad tallskog som blandats upp med ek, björk och andra lövträd.

Ekkrattskog

Här vid kusten ligger finns ekar med ett speciellt växtsätt. De är lågvuxna, mångstammiga, krypande och knotiga. Floran i ekskogen, som också kallas krattskog, domineras av liljekonvalj som på vissa ställen helt kan täcka marken.

Ett rikt djurliv

Området rymmer en mängd småfåglar. Här häckar många småfåglar i lövskogen och på de öppna markerna ska man hålla utkik eftersom den sällsynta fältpiplärkan. Under höst och vår passerar sträckande sjöfågel och ofta rastar även stora mängder småfåglar som trastar, sångare och flugsnappare. Sandödlan kan man hitta i de varma sandblottorna.

Hagestad och Sandhammaren är det enda större skogsområdet i sydöstligaste Skåne och har ett rikt djurliv med älg, rådjur, kanin och ekorre.

Fler reservat längs kusten

Andra reservat eller naturvårdsområden längs kuststräckan är Hammars backar-Kåseberga, Ystad sandskog och Mälarhusen.

Sandödla

Om reservatet

- Backåkra bildat 1958, 41 hektar
- Hagestad bildat 1960, utvidgat 1993, cirka 320 hektar
- Hagestad Järarna bildat 2011, 84 hektar
- Sandhamnaren, bildat 1987, 625 hektar
- Natura 2000 område

Sevärt den vidsträckta sandstranden

Sällsynt sandödlan

WGS 84 Hagestad lat 55.3806 long 114.1389 och Sandhamnaren lat 55.3859 long 14.1971

För besökaren Toalett, bord och bänkar. Markerade leder. Genom reservaten går Skåneleden.

Vägbeskrivning

För att komma till Sandhamnaren och övriga reservat följer man kustvägen mellan Käseberga och Skillinge. Från kustvägen finns det flera avfarter ned till reservaten och badstranden.

46 Stenshuvud

Stenshuvud med sin skarpa profil mot Hanöbukstens böjda strand har under långa tider lockat till sig människor. Redan på 1800-talet kom sällskap hit för att söka en stunds ro och njuta av områdets skönhet. Idag kan du i parken uppleva nästan alla Skånes naturtyper på en dag.

Hela Skånes natur på en liten yta

I nationalparken ryms många olika naturtyper på en liten yta. På bara ett par timmar kan du färdas genom lövskogar, betesmarker och sandhedar. Norra Stenshuvuds topp tronar 96 meter över havet och utgör den högsta av de tre utkiksplatserna i parken. Här har du utsikt över Östersjökusten ändå upp till Blekinge.

Du hittar förtrollande alsumpskog i fuktig kärrmiljö, tät avenbokskog med inslag av vidkroniga bokar och ekar som minner om tiden då bönderna höll betesdjur i området. Ängar och hedar avlöser varandra och i

södra delen av nationalparken löper en mjuk sandstrand som i norr avlöses av dramatisk klippstrand. Sandheden med sina speciella torrmarksarter, är väl värd ett besök.

Har du tur kan du få höra sommargyllingen flöjta eller se morkullans skygga flykt i skogen. Hasselmus och lövgroda är sällsynta men fullt möjliga gäster i området.

Spår efter människan

Vid Ljungheden finns en hållkista som är 4000 år gammal. En stenåldersboplats tros ha legat vid sandhedens nordöstra del, med flera spännande flintafynd som "bevis".

Resterna av en fornborgsmur löper runt södra toppen byggd ca 500 e.Kr.

Kanske tog människor sin tillflykt hit under oroliga tider – borgens historia är höljd i dunkel. Överallt ser du stengärden som påminner om den tid då boskap betade här.

Betesdjuren tillbaka på Stenshuvud

Ett stort hot mot naturen idag är igenväxning. För ungefär hundra år sedan var Stenshuvud till stora delar ett öppet landskap med betande boskap och människor som nyttjade skogens resurser. Under en period i mitten av 1900-talet växte området igen. Idag är betesdjuren tillbaka på stora delar av Stenshuvud. De hjälper till att hålla landskapet öppet och ökar chansen för större biologisk mångfald.

Sommarens höjdpunkt

Ett besök på Stenshuvud är alltid en skön naturupplevelse - året runt. Börja med ett besök i naturum. Den ymnigt blommande orkideängen i juni eller en vandring genom svala

lövskogar upp till toppen en het sommardag är kanske parkens höjdpunkter. Glöm inte att avsluta med ett iskallt dopp i Östersjöns klara vatten.

Om nationalparken

- bildat 1886
- 380 ha.
- Natura 2000 område

Sevärt Avenbokskogen

Sällsynt Smultronfingrört

WGS 84 lat 55.6558 long 14.2677

För besökaren

Toalett. Bord och bänkar. Markerade leder.

Vägbeskrivning

Nationalparken Stenshuvud ligger i Simrishamns kommun. naturum Stenshuvud ligger vid parkens huvudentré. Stenshuvuds nationalpark ligger strax söder om Kivik, 15 km norr om Simrishamn. Från väg 9 finns skyltat till nationalparken. Det är ungefär tre kilometer att gå till parkens norra ände från Kivik.

47 Sträntemölla

Det storslagna backlandskapet söder om Rörum är inte lika känt som Brösarps backar men inte desto mindre värt ett besök. I naturreservatet Sträntemölla kan du vandra över mjuka kullar, i högväxta bokskogar och vila vid brusande vatten.

Kvarnarnas å

Mellan backarna har Rörums södra å skurit sig djupt ned i berggrunden. Vattnets kraft har tagits tillvara och i reservatet ligger en av Sveriges äldsta vattenkvarnar. Sträntemölla har

anor från 1300-talet och även om kvarnen idag inte är i funktion visar den upp en välbevarad gammal gårds- och kvarnmiljö.

Längre uppströms, utanför reservatet, ligger resterna av ytterligare en kvarn - Forse-mölla. Här reser sig lodrätta bergväggar kring vattenfallet. Det är en ljuvlig plats att vila benen och ta fram fikakorgen.

Forsarnas fåglar

Vid ån häckar både forsärla och strömstare och störst chans att få se dem har man vid kvarnarna och de delar av ån där vattnet forsar fram. Vattnet i ån är rent och det finns ett rikt djurliv med flera sällsynta nattsländor.

Ett varierat beteslandskap

Backarnas stora variation med betesmark, stengården, buskar och trädgångar ger livsmiljöer till många djur och växter. Här har hasselmusen haft ett stark fäste och än i dag kan man hitta boet som den lilla musen byggt i de allra tätaste snåren.

Kungsfiskare

Om reservatet

- Bildat 1976
- 35 ha.
- Natura 2000 område

Sevärt vattenfall

Sällsynt bechsteins fladdermus

WGS 84 lat 55.6181 long 14.2387

För besökaren

Markerade leder. Bord och bänkar

Vägbeskrivning

Reservatet ligger på ömse sidor om vägen, mellan Rörum och Östra Vemmerlöv. Parkeringsplats finns intill vägen.

Kvarnen är i regel stängd men visas vid särskilda tillfällen för allmänheten.

48 Svartskylle

Svartskylle naturreservat är en undangömd pärla på kanten till Fyledalen. Här patrullerar glada och kungsörn över betesmarker fyllda av vattenspegel. Ljumma vårvällar hörs lövgrodorna spela i buskar kring dammarna. Klockgrodans mer anspråkslösa spel kan man höra även dagtid.

Bästa grodlokalerna i Sverige

Naturreservatet Svartskylle ligger i Sveriges bästa område för grodor. Betesmarkerna är fyllda av småvatten där grodor och vattensalamandrar flockas under vår och försommars för att hitta en partner och fortplanta sig. Här finns både vanliga grodarter och de mer exklusiva arterna som klockgroda, större vattensalamander och lövgroda.

Klockgrodorna planterades ut under 1990-talet och nu kan man få höra deras spel som liknar svaga ekon av kyrkklockor långt bort i fjärran. Ta med dig picknickkorgen och lyssna till konserten av vårfåglar och grodor en varm vårdag. När skymningen faller kommer lövgrodorna igång. Deras intensiva, kärva läte fyller luften när flera hanar sätter igång att utmana varandra och kören hörs på flera kilometers håll.

Högmosse och rikkärr

I den västra delen av reservatet ligger en

svagt välvd kupol med vitmossor, en så kallad högmosse. Här kan man hitta rundsilesår, en insektsätande växt och under hösten leta tranbär. Runt mossen sipprar kalkhaltigt vatten fram vilket skapar förutsättningar för ett rikkärr. Bland tuvorna blommar majviva och orkidéer under försommaren.

Sjö med fågeltorn

Vid ingången till reservatet ligger Hassle sjö. Här finns ett fågeltorn där man både kan observera fåglarna i sjön och under våren lyssna på grodornas kör. I sjön lever gråhakedoppingen och ibland kan man även få syn på dess släkting, smådoppingen. De små, knubbiga fåglarna tillbringar nästan hela sin tid i vattnet och man kan se dem simma ut och in i vegetationen kring sjökanten. Och som namnet antyder gillar de att doppa sig och dyka ned på botten efter föda. De små ungarna tillbringar första tiden på föräldrarnas rygg.

Klockgroda

Grähakedopping

Om reservatet

- Bildat 2005.
- 80 ha.
- Natura 2000 område

Sevärt majvivor, orkidéer**Sällsynt** klockgroda, lövgroda**WGS 84** lat 55.5339 long 13.7836**För besökaren**

Fågeltorn. Bord och bänkar.

Vägbeskrivning

Svartskylle naturreservat ligger i Ystad kommun. Man hittar reservatet på östra sidan av vägen mellan Sjöbo och Ystad, strax norr om Sövestad. Sväng in mot Baldringe. Efter en knapp kilometer ligger reservatet på höger sida.

49 Vitemölla och Haväng

Vid Vitemölla möts sanden och havet. Sandstranden känns oändlig och med fötterna i sanden kan man se kustlinjen sträckas sig mot Stenshuvud och Blekinge. Vitemölla är kanske mest känd för sin unika sandstäpp men här kan man också njuta av lummiga lövskogar, en porlande å liksom knotiga tallar som ger skugga på soliga sommardagar.

Fältpiplärka

Stäppens blommor

Vitemölla har mer gemensamt med de ryska stäpperna och ungerska pustan än man tror. Det är inte bara det varma, torra klimatet som förenar dem utan också den sällsynta naturtypen sandstäpp. Den kalkhaltiga sanden skapar en miljö som hyser växter som man inte kan hitta i några andra miljöer – tofsäxing sandnejlika och sandlilja är några av karaktärsarterna för sandstämpan. Vitemölla är kanske det viktigaste sandstämpanområdet i Sverige.

Den öppna sandheden med sina vita sandnejlikor, violetta kuddar av backtimjan och gula stråk av hedblomster och fetknopp är

också ett viktigt miljö för sandlevande insekter. En mosaik av vegetation och bar sand krävs för att både växter och djur som räknas som sandlevande ska trivas. I den varma sanden lurar myrlejonsländans larv på förbipasserande myror. Larven gräver ned sig i en trattformad grop och väntar på att bytet ska trilla ned i gropen. Fältpiplärkan behöver också marker med sandblottor. Här i Vitemölla kan man se hur den springande på den bara sanden jagar insekter till sina ungar.

Haväng

Ute vid havet, vid Verkeåns mynning, låg en hamn som användes ända in på 1600-talet. Vid

lågvattnen syns de rader av pålar och stensättningar som fungerade som vågbrytare. Här vilar Havängsdösen med utsikt över havet. Det är en gravkammare från yngre stenåldern som byggdes för cirka 5 500 år sedan. Längre låg dösen gömd under sanden men 1843 kom en storm och blåste bort sanden som gömt graven under så lång tid. Skepparpsgården strax intill fungerar idag som vandrarhem.

Följ ån upp i skogen

I reservatets norra del rinner Verkeån ut i havet. Följer man den uppströms kan man vandra flera mil genom Verkeåns olika naturreservat. Här går markerade leder med både rastplatser och övernattningsmöjligheter. Där skogen sluter sig över vattnet kan man få se kungsfiskaren blixtra förbi som en neonblå raket eller forsärlan vila på stenarna i det klara vattnet.

Om reservatet

- Bildat 1964
- 115 ha.
- Natura 2000 område

Sevärt sandnejlika, sandlilja

Sällsynt fältpiplärkan

WGS 84 Haväng lat 55.7247 long 14.9334 och Vitemölla lat 55.7014 long 14.2039

För besökaren

Toaletter vid Haväng och Vitemölla.

Vägbeskrivning

Vitemöllaområdet är lättast att komma till med bil i norr, p-plats vid Haväng, eller via Havängs sommarby till p-plats strax norr om Klammersbäck. Till båda viker man av österut från väg 9 mellan Brösarp och Kivik. Kommer man med buss är det enklast att åka till Vitemölla och gå in i reservatet söderifrån. Från p-platsen vid Haväng leder en bred spångad väg ner till sandstranden.

Alla naturreservat i Skåne

Här kommer en lista över samtliga naturreservat och naturvårdsområden i Skåne, uppdelade efter kommun (maj 2013). Även de reservat som är presenterade i boken finns med i listan.

*=kommunalt naturreservat, **=naturvårdsområde

Bjuv

Hjorthagen Wrams Gunnarstorp**

Åvarp

Åvarps Fälad

Bromölla

Naturvårdsområdet Pestbacken**

Djupadal

Ljungryda-Östafors Bruk

Näsums bokskogar

Burlöv/Lomma

Södra Lommabukten med Tågarps hed

Båstad

Axelstorps skogar

Bjärekusten

Englandsdal

Grevie åsar

Hallands Väderö

Hallandsås Nordsluttning

Korup med Ålemossen och Lya Ljunghed

Lyadalen

Stora Hults Fälad

Stora Hults Strand

Täppesås

Eslöv

Abullahagen

Billingemölla

Bosarps Jär

Eslövs allmänning*

Eslöv/Hörby/Sjöbo

Borstbäcken

Helsingborg

Allerums mosse

Borgen

Christinelunds Ädellövsöksreservat

Domsten-Viken

Duvestubbe*

Fjärestad Gantofta

Grollegrund*

Knähaken*

Kulla-Gunnarstorps naturreservat

Rååns dalgång

Småryd*

Svedberga Kulle

Vegeåns Mynning

Väla Skog

Ättekulla*

Örby ängar*

Hässleholm

Göingeåsen

Maglö Ekar

Ubbalt

Åraslövs mosse

Höganäs

Bölsåkra-Tranekärr

Görslövsåns mader

Lunnabjär

Möllehässle

Nabben, Arild

Nyhamnsläge-Lerhamn
Nyhamnsläge-Strandbadens kusthedsreservat
Rönnen
Skäret
Strandhagen, Arild
Väsby Strandmark
Västra Kullaberg
Östra Kullaberg

Hörby

Askebacken med Lyby stubbskottäng
Fjällmossen: Vigarum
Fulltofta
Fulltofta-Häggenäs
Hjällen
Hörby Fälad
Råby hällor*
Sniberups Fälad
Timan

Höör

Allarps Bjär
Dagstorp
Ekastiga
Klintaskogen
Lillö
Munkarps Fälad
Munkarps Jär
Rövarekulan
Södra Hultarp
Tegeldammarna/ Lergravarna*
Ullstorp
Västra Bosjöklosterhalvön

Östra Bosjöklosterhalvön

Klippan

Linneröd**
Herrevadskloster
Klippan/Åstorp/Svalöv
Klöva hallar

Klippan/Svalöv

Traneröds mosse, Grindhus och Lilla Klåveröd

Kristianstad

Balsberget

Bjära

Björkerödsbäcken

Boarps Hed

Brotorpet

Degeberga backar*

Dunderbäcken

Egeside

Fjälkinge Backe

Forsakar med Lillaforsskogen

Fredriksdalsviken

Friseboda

Gropahålet

Hercules

Horna sjömark

Hovby ängar

Håslövs Ängar

Isternäset

Klintabäcken

Kumlan

Lyngsjö äng

Lägerholmen

Malthesholm

Näsby fält

Olarp

Pulken - Yngsjön

Rinkaby och Horna ängar

Skärnsås

Tosteberga Ängar

Vramsåns mynning

Åbjär

Åby ängar

Årummet*

Åsums ängar och Åsumallet

Äspet

Kristianstad/Sjöbo/Tomelilla

Verkeåns naturreservat, Agusa - Hallamölla

Kävlinge

Dagstorps mosse

Järavallen

Löddeåns Mynning (Norra delen)

Salvikens Strandängar
Stora Harrie mosse

Landskrona

Glumslövs naturvårdsområde**
Exercisfält*
Gråen
Hilleshögs Dalar
Kvårlövs naturområde*
Osen vid Saxån
Vens Backafall

Lomma

Domedejla mosse med omgivningar *
Löddeåns Mynning (Södra delen)
Slättängsdammarna*
Östra Dammen i Lomma

Lund

Häckeberga naturvårdsområde**
Billebjer
Dalby fälad no 5*
Dalby Norreskog
Dalby Västermark
Dörröds Fälad
Fågelsångsdalen
Gryteskog
Humlamaden
Häckeberga
Häckeberga - Degebergahus
Häckeberga - Husarahagen
Häckeberga - Skoggård
Hällestadsåsen-Borelund
Hällestadsåsen-Prästamöllan
Högebjär
Klingavälsåns dalgång-Vombs ängar
Knivsås-Borelund
Kungsmarken
Linnebjär

Maskängen
Måryd
Prästaskogen
Rinnebäcksravinen*
Risen
Rökepipan*
Skrylle
Stångby Mosse
Sularpskäret*

Lund/Sjöbo

Klingavälsåns Dalgång

Malmö

Bunkeflo strandängar*
Limhamns kalkbrott*

Osby

Nytebodaskogen
Osby Skansar

Perstorp

Uggleskogen*

Simrishamn

Bäckhalladalen
Esperöd
Gyllebo
Impan
Mälarhusen
Sandby backar
Simris strandängar
Skansen*
Stenshuvud
Sträntemölla
Svabesholm
Vitemölla Strandbackar

Simrishamn/Tomelilla

Verkeån, delomr. I

Sjöbo

Ekskiftet-Linneskogen
Frihult
Froenahejdan
Humlarödshus fälad
Lindskiftet-Linneskogen
Lövestads åsar
Navröd
Ramnakullabackarna
Riddarehagen-Simontorp
Vitabäckshällorna

Skurup

Skönabäck**
Hästhagen
Mossbystrand (Abbekåsstranden)

Stenberget
Zimmermans Backe

Staffanstorp

Vallby Mosse

Svalöv

Gällabjer
Lia-Ängen
Nackarps naturreservat
Svenstorp-Bolshus fälad*

Svedala

Eksholm
Hunneröds mosse och Frisbjär
Lemmeströtorp
Norre Wång
Prästaskogen

Tomelilla

Benestads backar
Drakamöllan
Högaborg
Kronovalls Store vång
Listarumsåsen
Ljungavången
Tryde
Verkeån, delomr. II:2, Blästorp
Örups almskog, kärr och ängar

Trelleborg

Beddinge Strandhed**
Dalköpinge Ängar
Fårabackarna*
Maglarps sandgrop*

Vellinge

Falsterbohalvöns Havsområde
Flommen
Gavelsbjer

Kämpinge Strandbad
Ljungskogens och Ljunghusens Strandbad
Måkläppen
Norra Ljunghusen
Skanör-Höll
Skanörs Ljung

Vellinge/Malmö

Foteviksområdet

Ystad

Hammars backar - Kåsebergaåsen**
Ingelstorps mosse**
Backåkra
Bjersjöholms ädellövskog
Hagestad
Hagestad - Järarna
Högestads Mosse
Lybeck
Norra Sandskogen*
Sandhammaren
Skoghejdan
Svartskylle
Ystads sandskog

Åstorp

Dynget

Ängelholm

Prästängen
Ängelholms strandskog

Östra Göinge

Dalshult
Grävlingabackarna
Matsalycke
Sporrakulla

I denna bok presenterar vi ett urval av de fantastiska skånska naturområden som är skyddade för framtiden. Det är bara ett axplock av Skånes skyddade områden och vi har valt områden som ska spegla den variation av miljöer som Skåne rymmer.

Välkommen ut i våra nationalparker och naturreservat.

www.lansstyrelsen.se/skane/naturreservat

**Länsstyrelsen
Skåne**

Östra Boulevarden 62A, 291 86 Kristianstad
Kungsgatan 13, 205 15 Malmö
Tel 044/040-25 20 00, Fax 044/040-25 25 00
E-post skane@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/skane